

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЦЕНТР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ, ДИСТАНЦІЙНОГО ТА
ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

Кафедра фінансів та обліку

**ФІНАНСОВА РОЗВІДКА В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНИМ
ФІНАНСОВИМ ОПЕРАЦІЯМ**

кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти

2 курсу заочної форми навчання

КОЧЕТОВА Євгена Сергійовича

Науковий керівник

кандидат економічних наук, доцент

МАРУШКО Надія Семенівна

Рецензент

Кандидат економічних наук, доцент

ВОЛЯНИК Галина Михайлівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

„___” _____ 202_ р., протокол № _____
завідувач кафедри фінансів та обліку,

(підпис)

(МЕЛЬНИК С. І.)

Львів
2023

Завдання

АНОТАЦІЯ

КОЧЕТОВ Є. С. Фінансова розвідка в системі протидії нелегальним фінансовим операціям. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям. Розглянуто теоретичні підходи до визначення дефініцій «фінансова розвідка» та «нелегальні фінансові операції», досліджено роль та завдання фінансової розвідки системі протидії з нелегальними фінансовими операціями, проведено діагностику джерел формування нелегальних фінансових операцій, проаналізовано результати діяльності фінансової розвідки за нелегальними фінансовими операціями, досліджено світовий досвід фінансової розвідки в системі протидії з нелегальними фінансовими операціями, проаналізовано інноваційні підходи до фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям.

Ключові слова: фінансова розвідка, нелегальні фінансові операції, легалізація злочинних доходів, способи та механізми боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом.

ANNOTATION

KOCHETOV E.S. Financial Intelligence in the System of Combating Illegal Financial Operations. - Manuscript.

Qualification work for the degree of master in the specialty 072 «Finance, Banking, and Insurance». - Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

This qualification work is dedicated to the study of theoretical foundations and practical recommendations regarding financial intelligence in the system of combating illegal financial operations. The theoretical approaches to defining the concepts of «financial intelligence» and «illegal financial operations» are examined, as well as the role and tasks of financial intelligence in the system of combating illegal financial operations. The sources of formation of illegal financial operations are diagnosed, and the results of financial intelligence activities regarding illegal financial operations are analyzed. The global experience of financial intelligence in the system of combating illegal financial operations is investigated, and innovative approaches to financial intelligence in the system of combating illegal financial operations are analyzed.

Keywords: financial intelligence, illegal financial operations, money laundering, methods and mechanisms of combating the laundering of proceeds derived from criminal activities.

Зміст

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ФІНАНСОВА РОЗВІДКА» ТА «НЕЛЕГАЛЬНІ ФІНАНСОВІ ОПЕРАЦІЇ»	8
1.1. Аналіз теоретичних підходів до визначення дефініцій «фінансова розвідка» та «нелегальні фінансові операції»	8
1.2. Роль та завдання фінансової розвідки системі протидії з нелегальними фінансовими операціями	18
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНИМ ФІНАНСОВИМ ОПЕРАЦІЯМ	27
2.1. Оцінка джерел формування нелегальних фінансових операцій	27
2.2. Аналіз результатів діяльності фінансової розвідки за нелегальними фінансовими операціями	38
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНИМ ФІНАНСОВИМ ОПЕРАЦІЯМ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ	46
3.1. Аналіз світового досвіду застосування фінансової розвідки в системі протидії з нелегальними фінансовими операціями	46
3.2. Інноваційні підходи до фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям	52
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

На сьогодні Україна через вторгнення Російської Федерації прийняла виклик у протидії тероризму та фінансуванню його діяльності. Ця проблема є глобальною і має вплив на національну безпеку не тільки України, а й на світову стабільність. Тому, важливо, щоб кожна країна виявила максимальну увагу до протидії цьому явищу.

Фінансова розвідка, як ефективний інструмент протидії відмиванню нелегальним фінансовим операціям дозволяє здійснити виявлення та запобігання незаконній діяльності, зокрема терористичному фінансуванню. Незаконні доходи, у свою чергу, є надбанням коштів шляхом порушення законодавства.

Щоб усунути явища незаконних доходів та фінансування тероризму з процесів функціонування фінансової системи максимально повно, потрібно вдосконалити механізми виявлення та моніторингу фінансових операцій.

Вивченню питання фінансової розвідки, її міжнародному досвіду та нормативно-правовому регулюванню процесів протидії легалізації доходів та фінансуванню тероризму присвячено велику кількість наукових досліджень. Серед них можна виокремити праці таких авторів, як О. Бандурки, М. Внукової, О. Глущенко, М. Лучко, Н. Москаленко, О. Підхомного, А. Хлинюка та М. Уткіної інших. В основу нашого дослідження лягли нормативні документи національного на міжнародного рівня, звіти та дані з офіційних джерел міжнародних організацій та національних інституцій, які займаються цими питаннями.

Мета дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теорії і практики фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям та імплементація світового досвіду щодо фінансової розвідки в Україні.

Для досягнення мети окреслено такі завдання:

- здійснити аналіз теоретичних підходів до визначення дефініцій «фінансова розвідка» та «нелегальні фінансові операції»;
- вивчити роль та завдання фінансової розвідки системі протидії з нелегальними фінансовими операціями;
- провести діагностику джерел формування нелегальних фінансових операцій;
- проаналізувати результати діяльності фінансової розвідки за нелегальним фінансовими операціями;
- дослідити світовий досвід фінансової розвідки в системі протидії з нелегальними фінансовими операціями;
- вивчити інноваційні підходи до фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям.

Об'єктом дослідження виступає система фінансової розвідки на міжнародному та національному рівні.

Предметом дослідження є теорія та практика системи фінансової розвідки за нелегальними фінансовими операціями.

Методи дослідження. У даній кваліфікаційній роботі було використано різноманітні методи дослідження, такі як метод спостереження, узагальнення та групування, індукції та дедукції, аналітичний метод, абстрагування, графічний метод та метод групування. Ці методи дозволили дослідити теоретичні аспекти фінансової розвідки та міжнародні вимоги її регулювання, визначити роль та значення фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям, оцінити джерела формування нелегальних фінансових операцій та проаналізувати світовий досвід застосування фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям. Для побудови схем, графіків, рисунків та таблиць, був застосований графічний метод. Загалом, комбінація різних методів дослідження дозволила отримати повну картину стану фінансової розвідки за нелегальними фінансовими операціями та розробити рекомендації щодо подальшого протидії їм. У результаті були запропоновані інноваційні підходи

до фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям.

Наукова новизна отриманих результатів:

- проведено аналіз використання інноваційних підходів, таких як блокчейн технології, штучний інтелект та інші для аналізу нелегальних фінансових операцій та запропоновано їх застосування у практиці фінансових розслідувань.

Основний зміст роботи. У першому розділі проводиться аналіз теоретичних підходів до визначення дефініцій «фінансова розвідка» та «нелегальні фінансові операції». Визначається роль та завдання фінансової розвідки в системі протидії з нелегальними фінансовими операціями.

У другому розділі проводиться оцінка джерел формування нелегальних фінансових операцій. Розглядаються основні причини та умови, що сприяють формуванню нелегальних фінансових операцій. Також проводиться аналіз результатів діяльності фінансової розвідки за нелегальними фінансовими операціями, включаючи оцінку ефективності заходів з їх протидії.

У третьому розділі розглядається міжнародний досвід проведення фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям. Аналізуються основні підходи до організації та забезпечення ефективності таких заходів, що використовуються в інших країнах.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота має таку структуру: автореферат, вступ, три розділи, висновки, список літератури (що складається з 55 джерел на 6 сторінках) і два додатки. Загальний обсяг роботи становить 69 сторінок, при цьому основний текст становить 63 сторінки, містить 8 таблиць і 13 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ФІНАНСОВА РОЗВІДКА» ТА «НЕЛЕГАЛЬНІ ФІНАНСОВІ ОПЕРАЦІЇ»

1.1. Аналіз теоретичних підходів до визначення дефініцій «фінансова розвідка» та «нелегальні фінансові операції»

Фінансова розвідка є комплексним та багатограним поняттям, яке вивчається з різних перспектив, зокрема з точки зору фінансів, державного управління, аудиту, економічної безпеки та фінансового права. Загальновідомо, що у багатьох країнах світу функції з протидії легалізації доходів, що одержані злочинним шляхом, покладені на підрозділи фінансової розвідки. Такі підрозділи здійснюють комплексну діяльність, яка включає в себе різноманітні заходи з аналізу, контролю та розслідування фінансових операцій. У своїй сутності фінансова розвідка є механізмом забезпечення фінансової безпеки держави та її громадян.

Рекомендації FATF вказують на необхідність створення національного центру отримання та аналізу інформації про підозрілі трансакції, а також про іншу інформацію, що пов'язана з потенційним відмиванням грошей. Для ефективного запобігання та боротьби з легалізацією злочинних доходів необхідно створювати фінансові розвідки з відповідними повноваженнями. FATF також рекомендує країнам визначати головних дійових осіб при впровадженні підходу до ПВК/ФТ, які будуть відрізнятися залежно від країни [34, 49]. Саме тому, передбачено створення підрозділу фінансової розвідки, що відповідно до чинного законодавства [34, 47], функції його виконує Держфінмоніторинг України - спеціально уповноважений орган, який забезпечує належне функціонування механізмів запобігання відмиванню грошей згідно зі світовими стандартами. Це підкреслює значущість підрозділу фінансової розвідки у захисті економічної безпеки країни та відповідальність держави перед світовою спільнотою у боротьбі зі злочинами, пов'язаними з відмиванням грошей.

Головною метою ПФР є пошук та припинення фінансових злочинів, пов'язаних з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Для досягнення цієї мети ПФР виконує три основні функції, які забезпечують збір, аналіз та передачу відповідної інформації про потенційні фінансові злочини. Таким чином, ПФР є ключовим гравцем у боротьбі зі злочинністю у фінансовій сфері [42]. Поза своїми основними завданнями, ПФР ще може здійснювати виявлення та звітування про тенденції та практики, що стосуються відмивання коштів та інших фінансових злочинів. Цей вид стратегічної інформації може бути корисним для органів національної та міжнародної безпеки, які можуть використовувати його для оцінки ризиків, розробки стратегій та прийняття відповідних заходів. В цьому контексті ПФР виступає як важливий джерело інформації про фінансову злочинність, що допомагає збільшити ефективність боротьби з цим явищем на національному та міжнародному рівнях.

Проте, в теперішній час повноваження Державної служби фінансового моніторингу визначені у Положенні про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів від 29.08.2015 р. № 537 [48]. Проте, окрім Державної служби фінансового моніторингу, деякі розвідувальні функції в фінансовій сфері здійснюються іншими правоохоронними структурами. З огляду на необхідність юридичної інституціоналізації таких функцій, виникає неврегульованість повноваження, предметну компетенцію відповідних інституцій та тлумачень понять.

Доцільно зауважити, що в Україні термін «фінансова розвідка» не є окресленим на законодавчому рівні та часто вживається в порівнянні з терміном «фінансовий моніторинг», більше того це поняття ототожнюють, оскільки саме підрозділ фінансової розвідки в Україні має назву Державна служба фінансового моніторингу. Однак, відмінності між цими термінами варто зазначити.

Українські дослідники, які займаються проблемами відмивання «брудних» коштів у міжнародних та національних системах, наголошують на

офіційному визначенні FIU як органу фінансової розвідки. Цей національний орган повинен збирати, аналізувати та передавати компетентним органам інформацію про випадки «відмивання» грошей, які було виявлено при розкритті фінансової інформації, що стосується доходів, відносно яких є підозра щодо їх злочинного виникнення. Також цей орган відповідає за збір та передачу фінансової інформації, яка відповідно до національного законодавства є обов'язковою для подання в цілях боротьби з «відмиванням» грошей. У своїх дослідженнях українські експерти акцентують увагу на важливості ролі ПФР в боротьбі з фінансовими злочинами.

Міжнародна практика підтверджує, що для забезпечення економічної безпеки держави та безпеки бізнесу, на мікрорівні можуть використовуватися різні види фінансової розвідки. Один з таких видів - аналіз конкурентоспроможності, зосереджений головним чином на отриманні, аналізі та передачі інформації про конкуренцію та всі можливості щодо її функціонування на ринку, зокрема щодо її продукції та клієнтів. Важливо зазначити, що для забезпечення ефективної боротьби з конкуренцією, фінансова розвідка повинна бути проведена з дотриманням принципів законності та конфіденційності, а також з урахуванням вимог законодавства про захист персональних даних [53].

Також світова спільнота виокремлює Market Intelligence та Business Intelligence - це два різних види фінансової розвідки, які зазвичай використовуються на мікрорівні для забезпечення ефективності бізнесу. Market Intelligence є похідною від аналізу конкурентоспроможності та спрямована на дослідження ринку та конкурентних аспектів маркетингового комплексу 4P. Це дозволяє збирати, аналізувати та передавати інформацію про конкуренцію та ринок з метою прийняття більш обґрунтованих стратегічних рішень.

Business Intelligence, з іншого боку, це набір конкретних методів та процесів, що використовують інформаційні технології, для перетворення різноманітних кількісних даних в корисну інформацію. Ця інформація

використовується для більш ефективного прийняття стратегічних та операційних рішень. У контексті Business Intelligence використовуються терміни, такі як «сховища даних», «бенчмаркінг», «інформаційні панелі», «KPI», «прогнозна аналітика» та інші. Важливо пам'ятати, що використання Business Intelligence повинно відбуватися з дотриманням принципів конфіденційності та забезпечення безпеки даних, щоб уникнути порушення законодавства про захист персональних даних та забезпечити ефективну боротьбу зі злочинними діями [53].

Економічна розвідка є складовою частиною ефективного управління бізнесом та забезпечення його стійкого розвитку. Вона включає в себе процеси аналізу та моніторингу фінансових та економічних ресурсів, оцінки ризиків та прогнозування ринкових тенденцій. Завдяки економічній розвідці бізнес може ефективно планувати свою діяльність, підвищувати ефективність використання ресурсів та забезпечувати конкурентну перевагу на ринку. Також економічна розвідка сприяє вивченню можливостей розвитку підприємства на міжнародному рівні, проведенню аналізу зовнішньоекономічної діяльності та укладенню вигідних контрактів з партнерами з інших країн.

Due diligence - це систематична та ретельна перевірка певної компанії або бізнесу з метою оцінки ризиків, пов'язаних з придбанням, інвестуванням або злиттям з цією компанією. Вона включає в себе оцінку фінансового стану компанії, перевірку її юридичної чистоти та дотримання законодавства, огляд бізнес-процесів та розгляд аспектів кадрового потенціалу. Due diligence дозволяє інвесторам, партнерам та покупцям приймати обґрунтовані рішення, оцінюючи потенційні ризики та можливості, пов'язані з бізнесом, що досліджується [53].

Комерційна розвідка – це професійний процес збору та аналізу інформації про певний бізнес або ринок з метою здійснення ефективної ділової стратегії. Комерційна розвідка дозволяє зрозуміти ринок, його структуру та динаміку, оцінити конкурентів та їхні дії, а також знайти

можливості для покращення ділових процесів. Це комплексний аналіз даних, який може включати в себе вивчення конкурентів, аналіз ринку, оцінку можливостей для розвитку бізнесу та інше.

Фінансова розвідка - це процес збору та аналізу інформації про фінансові операції та трансакції, що мають місце у відносинах між різними особами, з метою виявлення можливих ознак фінансових злочинів. У цьому контексті, фінансова розвідка може бути розглянута як один з етапів фінансового моніторингу [53, 54].

Фінансовий моніторинг - це комплекс заходів, спрямованих на виявлення, запобігання та припинення фінансової злочинності, пов'язаної з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. У цей процес входить не лише збір та аналіз інформації про фінансові операції, але й оцінка ризиків, взаємодія з різними органами влади та розробка стратегій боротьби з фінансовою злочинністю. Отже, можна сказати, що фінансова розвідка є частиною фінансового моніторингу, але не є його повноцінною заміною.

Дослідження дефініції категорії «фінансовий моніторинг» показує, що в наукових колах зустрічаються розбіжності. Це поняття деякі науковці вживають як «банківський нагляд», «моніторинг», «фінансовий контроль». Щодо визначення сутності фінансового моніторингу існує досить широке коло поглядів серед науковців. Деякі з них розглядають його як окрему сферу фінансового контролю [29, 31, 54], тоді як інші вважають його системою постійного спостереження, яке дає можливість передбачати ризики, пов'язані з відмиванням коштів [29, 52, 55]. Проте, у такому розумінні виникає певна суперечність щодо того, яке поняття є більш широким [50].

Інша група науковців визначають, що фінансовий моніторинг -це система правоохоронних, інформаційних та контрольних заходів, які закріплені законодавчо. Ці заходи здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу з метою запобігання використанню фінансової системи для відмивання доходів від злочинної діяльності та фінансування тероризму.

Отже, автори обмежуються системою процедур, пов'язаних саме з цими операціями, а не з державним фінансовим моніторингом в цілому [55].

Науковці запропонували два підходи до визначення фінансового моніторингу: широкий та вузький. Перший розглядає його як частину системи протидії легалізації доходів та фінансування тероризму, в той час як другий вважає його лише частиною даної системи разом з правоохоронною складовою.

Інший підхід до трактування поняття зводиться до інструменту запобігання злочинам у сфері фінансів та регулюючу функцію, що допомагає контролювати та ефективно боротися зі злочинною фінансовою діяльністю. Цей процес потребує аналізу ризиків, які виникають через високий рівень невизначеності, що може бути викликано зовнішніми та внутрішніми негативними чинниками. Кількісним виміром рівня невизначеності є з'ясування реальної вірогідності настання відповідного явища чи події. Чинниками невизначеності є: невисокий рівень прозорості інформації функціонування учасників фінмоніторингу, низька достовірність даних про події чи явища в економіці та спонтанність їх появи тощо.

Таким чином, кількісним вираженням рівня ризику слугує вірогідність появи того чи іншого явища (події). На практиці що вищий ступінь невизначеності настання події, то більший рівень ризику понести збитки внаслідок її появи [29].

Проте, щоб зрозуміти сутність фінансового моніторингу, важливо розуміти те, що означає термін «моніторинг», який походить від англійського слова «monitoring» та означає постійне спостереження за певним процесом з метою оцінки його відповідності бажаному стану чи результату. Отже, фінансовий моніторинг можна трактувати як систематичне спостереження за фінансовими операціями з метою запобігання та виявлення легалізації доходів та фінансування тероризму [8, 11].

Для більш системного розуміння проблеми, у табл.1.1. нами систематизовано трактування даного поняття.

Таблиця 1.1

Оцінка сучасний підходів до дефініції поняття «фінансовий моніторинг»

Автори	Тлумачення поняття «фінансовий моніторинг»
Закірова С. [23]	це діяльність із виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму фінансовими операціями, які підлягають фінансовому моніторингу, є порогові фінансові операції, а також підозрілі фінансові операції чи діяльність.
Лучко М. [31]	це виявлення незаконно отриманих доходів, встановлення джерел походження цих доходів по порогових фінансових операціях з метою унеможливлення їх подальшого використання та притягнення до відповідальності осіб, що їх здійснили.
Кузьменко О.В., Доценко Т.В., Скринька Л.О. [29]	система заходів, що здійснює підвищення рівня фінансової, а відповідно й економічної безпеки держави шляхом здійснення контролю за фінансовими операціями, зменшення обсягів фінансових злочинів, а саме: зростання рівня конкурентоздатності держави, скорочення розмірів тіньової економіки, зростання надійності банків, збільшення надходжень до бюджету держави від конфіскованого нелегального майна, сплати податків від виявлення незаконних доходів, скорочення корупції, збільшення ефективності застосування бюджетних ресурсів.
Борець В., Мироненко С. [17]	комплекс дій, засобів та заходів, що проводяться на господарюючих об'єктах, у межах сектору економіки, адміністративно-територіальної одиниці, країни або в міжнародних масштабах для запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних шляхами, що порушує чинне законодавство
Уткіна М., Резнік О. [52]	фінансова розвідка (моніторинг) є досить складним і комплексним явищем, яке зводиться до виявлення незаконних доходів і запобігання фінансуванню тероризму. Кожна держава у світі повинна будувати фінансову систему так, щоб остання відповідала за забезпечення належного функціонування грошового обігу; оптимальна кількість вироблених товарів і послуг забезпечені всередині країни кількістю випущених банкнот для контролю над інфляцією; позиціонування вітчизняної валюти як надійного засобу поточних розрахунків і довгострокового інвестиції та задоволення побутових потреб.

Узагальнюючи підходи до сутності, зауважимо, що більшість науковців та практиків дотримуються визначення, що зазначене у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», де фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у

сфері запобігання та протидії та включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [47].

Таким чином, фінансова розвідка є важливим інструментом у боротьбі з незаконними доходами та фінансуванням тероризму. Її завдання полягає у зборі та аналізі інформації про фінансові операції та рух коштів з метою виявлення незаконних дій та осіб, які з ними пов'язані. Незаконні доходи включають у себе доходи, які були отримані шляхом порушення законодавства, такі як відмивання коштів, корупція, контрабанда та інші. Ці доходи можуть бути використані для фінансування терористичної діяльності, яка є серйозною загрозою для національної та міжнародної безпеки.

Фінансування тероризму передбачає надання фінансової підтримки терористичним організаціям з метою здійснення терористичних актів. Таке фінансування може бути здійснене шляхом передачі грошей, закупівлі зброї та іншого обладнання, надання послуг та інших способів. Для того, щоб усунути такі явища з процесів функціонування фінансової системи максимально, необхідно вжити комплексних заходів, таких як підвищення рівня свідомості усіх учасників фінансових операцій про ризики фінансування тероризму та незаконних доходів, розробка та впровадження ефективних механізмів контролю та моніторингу фінансових операцій, залучення міжнародної співпраці у боротьбі з тероризмом та незаконними доходами.

Саме тому, основною метою фінансової розвідки (моніторингу) є сприяти успішній реалізації фіскальної та монетарної політики держави, забезпечуючи процес ефективного формування, розподілу та використання фінансових ресурсів у всіх частинах і сферах діяльності економіка. У свою чергу, фінансова політика держави – це комплекс заходів щодо фінансової діяльності за конкретний, цілеспрямований вплив форми на розвиток фінансової системи і національну економіку в цілому. Отже, фінансову розвідку (моніторинг) слід позиціонувати як один із елементів громадського обов'язку держави. Це механізм, система взаємодіючих структур (сутностей), основною метою якого є спостереження та виявлення підозрілих або

незаконних фінансових операцій; комплексний аналіз отриманої інформації та певні висновки, наслідком яких є прийняття певних профілактичних чи припинення процесуальних дій. Для більш глибокого дослідження, доцільно вивчити поняття нелегальні фінансові операції. В джерелах наукової літератури та періодичних виданнях, а також у міжнародній практиці більш часто використовується поняття нелегальні фінансові потоки та незаконні фінанси.

В міжнародній практиці, незаконні фінансові потоки - це ширше поняття ніж нелегальні фінансові потоки Незаконне фінансування включає як національне, так і транскордонне фінансування незаконної діяльності. Незаконні фінансові потоки - це частина незаконних фінансів, які перетинають кордони. Обсяг усіх незаконних фінансів явно буде більшим, ніж обсяг незаконних фінансових потоків, оскільки не всі незаконні фінанси будуть перетинати кордони. Ухилення від сплати внутрішніх податків, злочинна діяльність і корупція є значними й впливають на здатність країн залучати фінансування, необхідне для інвестицій у сталий розвиток. Рекомендації щодо боротьби з суто внутрішнім незаконним фінансуванням відрізнятимуться залежно від країни та належатимуть до компетенції національних урядів [3]. Огляд тлумачення цього поняття подано в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Оцінка сучасний підходів до дефініції поняття «нелегальні фінансові потоки» та «нелегальні фінансові операції»

Джерело	Тлумачення поняття «нелегальні фінансові потоки» та «нелегальні фінансові операції»
1	2
Політика ООН щодо боротьби з незаконними фінансовими потоками» («UN 2016 (1)») [3]	Нелегальні фінансові потоки (НФП) не визначений у міжнародній нормативній базі. Для цілей цього документа НФП (IFF (усі транскордонні фінансові перекази, які суперечать національному або міжнародному законодавству. Зокрема: кошти злочинного походження, такі як доходи від злочинів (наприклад, ухилення від сплати податків, відмивання коштів, шахрайство та корупція); кошти кримінального призначення, такі як хабарництво, фінансування тероризму чи фінансування конфлікту; перекази суб'єктам, які підпадають під фінансові санкції; а також перекази, спрямовані на ухилення від заходів ПВК/ФТ або інших правових вимог.

1	2
Концептуальна основа для статистичного вимірювання незаконних фінансових потоків [14]	Нелегальні фінансові потоки – це всі кошти нелегального походження, призначені або передані нелегальними способами
Звіт «Незаконні фінансові потоки та повернення активів в Україні» [1, 15]	Нелегальні фінансові потоки в широкому розумінні – це доходи, надходження та будь-які інші активи, створені для: - корупції, включаючи доходи від крадіжок, хабарництва та розкрадання національного багатства урядовцями; - незаконної торгівлі, включаючи доходи, отримані від ухилення від сплати податків, спотворення, неправильне звітування та неправильне виставлення рахунків, пов'язаних з торговельною діяльністю, і відмивання коштів через комерційні операції; - інші тяжкі злочини, включаючи доходи від злочинної діяльності, торгівлю людьми та наркотиками, контрабанду, підробку, рекет та фінансування тероризму.
Кобхем А. та Янський П. [2]	Нелегальні фінансові потоки (IFFS) - це всі транскордонні фінансові перекази, які суперечать національним чи міжнародним законам. До них відносять: - кошти з кримінальним походженням, таким як доходи від злочину та кримінальним призначенням, такими як хабарництво, фінансування тероризму або фінансування конфліктів; - кошти, пов'язані з ухиленням від сплати податків; - трансферти для суб'єктів, або активи суб'єктів, які підлягають фінансовим санкціям; - перекази, які пов'язані з ухилянням від механізму боротьби з відмиванням доходів, пов'язаних з фінансуванням тероризму або інших юридичних вимог.
Звіт «Пов'язані з торгівлею незаконні фінансові потоки в 135 країнах, що розвиваються: 2008-2017 рр.» [6]	Незаконні фінансові операції (IFFs) - це незаконні переміщення грошей або капіталу з однієї країни в іншу. При цьому незаконні потоки - це кошти, які незаконно заробляються, передаються та/або використовуються через міжнародний кордон. Основні джерела незаконних потоків включають корупцію, ухилення від комерційних податків і транснаціональну злочинність.

Отже, визначення нелегальних фінансових потоків можна звести до того, що вони є економічними потоками, що перетинають кордони країн та мають прихований характер щодо їх походження, передачі або використання. Ці потоки можуть бути легальними за своєю суттю, але якщо вони мають принаймні один з прихованих аспектів, то вони вважаються нелегальними фінансовими потоками. До таких потоків відносять різноманітні економічні операції, які відображають обмін різними видами активів, такими як гроші,

товари, послуги та інші фінансові та нефінансові активи. Класифікація подана в додатку А.

Нелегальні фінансові потоки оцінюють як потік цінностей, що перетинає кордони протягом певного періоду часу, що може бути порівняно з оцінкою капіталу. Такі потоки можуть бути пов'язані зі злочинною діяльністю, ухиленням від податків, тероризмом та іншими незаконними діями. Однак, не всі нелегальні фінансові потоки пов'язані зі злочинністю, оскільки деякі можуть бути результатом незаконного уникнення податків або інших порушень фінансового законодавства.

1.2. Роль та завдання фінансової розвідки системі протидії з нелегальними фінансовими операціями

Фінансова розвідка відіграє ключову роль у боротьбі з нелегальними фінансовими операціями, такими як відмивання злочинних доходів, фінансування тероризму та інші форми організованої злочинності, що використовують фінансову систему для своїх цілей.

На сьогодні діючий Закон про фінансовий моніторинг [47] значно удосконалив процедуру фінансового моніторингу та привів її у відповідність до стандартів фінансового моніторингу світових та європейських норм, зокрема, рекомендацій FATF, норм 4-ї Директиви (ЄС) 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів та фінансування тероризму» та Регламенту (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази». Закон допоможе покращити боротьбу з нелегальними фінансовими операціями та забезпечити фінансову стабільність в країні [49].

Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму (MONEYVAL) опублікував 2-ий звіт про прогрес України та переоцінка рейтингів в рамках 5-го раунду взаємних оцінок. За результатами оцінки технічної відповідності до України і

надалі застосовуватиметься процедура посиленого моніторингу, яка передбачає подальше звітування MONEYVAL про прогрес щодо посилення впровадження заходів у сфері ПВК/ФТ. Функцію фінансового моніторингу виконують суб'єкти первинного фінансового моніторингу (рис.1.1).

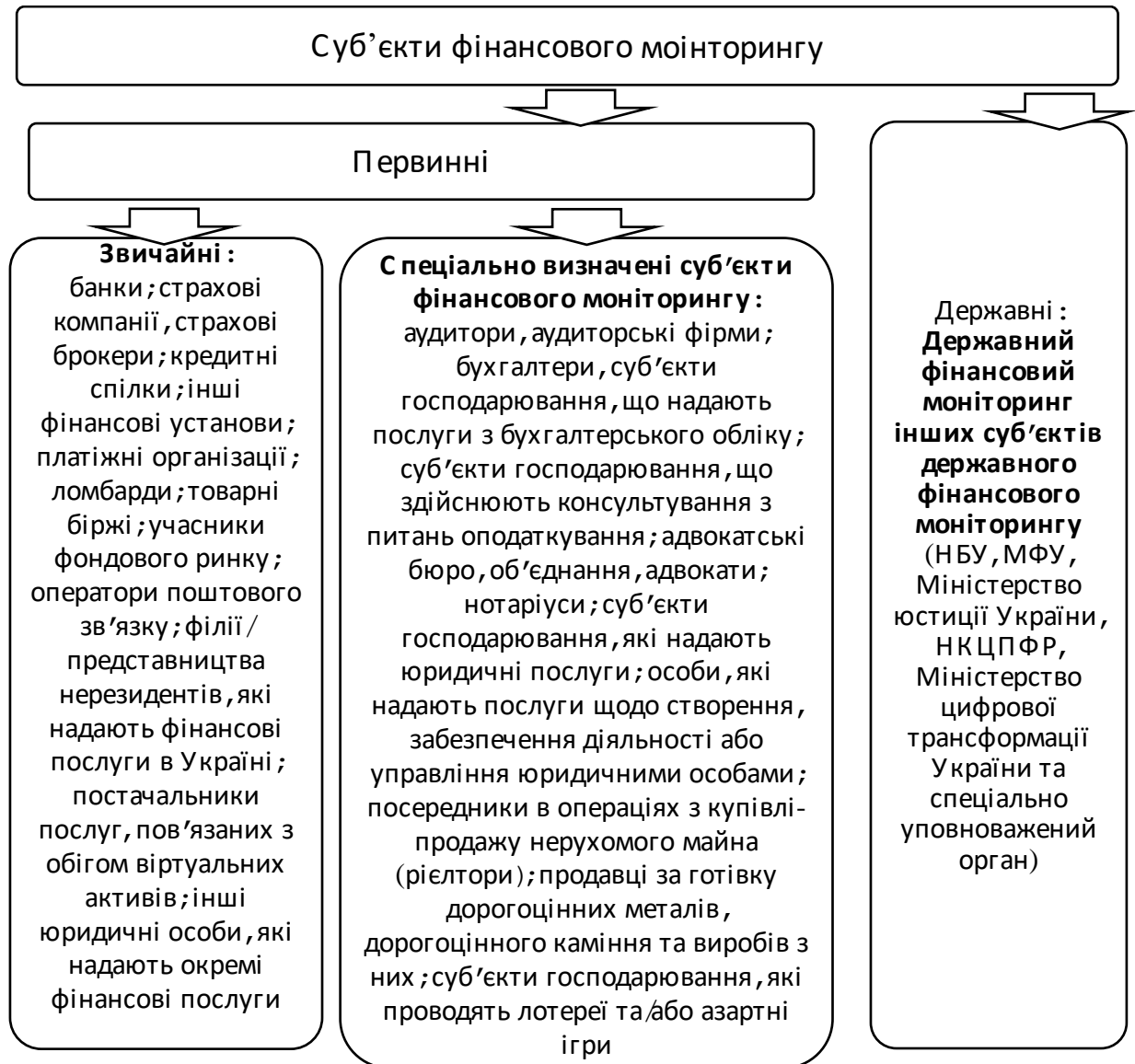

Рис. 1.1. Суб'єкти фінансового моніторингу

складено автором за [47]

Фінансовий моніторинг в Україні проводиться на двох рівнях (табл. 1.3): первинному, де суб'єкти первинного фінансового моніторингу здійснюють ідентифікацію та верифікацію своїх клієнтів згідно з міжнародними стандартами AML (боротьба з відмиванням грошей), та державному, де уповноважені органи, зокрема Державна служба фінансового

моніторингу України, аналізують підозрілі транзакції, що були повідомлені суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Таблиця 1.3.

Рівні та підпорядкованості органів суб'єктів фінансового моніторингу [47]

Державний суб'єкт фінансового моніторингу	Первинні суб'єкти фінансового моніторингу
Національний банк України	Банки; страхові компанії, страхові брокери; кредитні спілки; інші фінансові установи; платіжні організації; ломбарди; оператори поштового зв'язку; філії/представництва нерезидентів, які надають фінансові послуги в Україні; інші юридичні особи, які надають окремі фінансові послуги.
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	Товарні біржі; учасники фондового ринку Міністерство цифрової трансформації постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів.
Міністерство цифрової трансформації	Постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів.
Державна служба фінансового моніторингу	Суб'єкти аудиторської діяльності (аудитори, аудиторські фірми); бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку; суб'єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування; посередники в операціях з купівлі-продажу нерухомого майна (ріелтери); продавці за готівку дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них; суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри.
Міністерство юстиції України	Адвокатські бюро, об'єднання, адвокати; нотаріуси; суб'єкти господарювання, які надають юридичні послуги; особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами.

Головне завдання суб'єктів фінансового моніторингу - забезпечення відповідності процедур і стандартів AML/KYC для своїх клієнтів. Усі підозрілі операції передаються до уповноваженого органу для подальшого розгляду на предмет законності. Законодавством встановлено, що фінансова операція на суму від 400 000 грн. (для суб'єктів, які надають послуги у сфері азартних ігор, - 30 000 грн.) підлягатиме моніторингу у разі наявності хоча б однієї з 4-х ознак [47]:

1) зарахування або переказ коштів, надання або отримання кредиту, здійснення інших фінансових операцій у разі, якщо хоча б один із учасників фінансової операції або банк такого учасника знаходиться в державі

(юрисдикції), що не виконує чи неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;

2) фінансові операції політично значущих осіб, членів їх сім'ї та/або осіб, пов'язаних з політично значущими особами;

3) фінансові операції із переказу коштів за кордон;

4) фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів).

Фінансовий моніторинг визнає будь-яку фінансову операцію, незалежно від її суми, як підозрілу, якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу має підстави підозрювати, що ця операція стосується злочинної діяльності, фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Незадекларовані доходи, доходи від незареєстрованої підприємницької діяльності, неофіційні зарплати, вигоди від набуття, володіння, розпорядження майном, яке було отримано злочинним шляхом, - все це відноситься до категорії грошових засобів, отриманих злочинним шляхом.

Останні зміни до Закону про фінансовий моніторинг в Україні включають в себе ряд нововведень, які стосуються обов'язкового фінансового моніторингу та процедур верифікації клієнтів. Крім того, введено ризик-орієнтований підхід до фінансового моніторингу, що дозволяє ефективніше виявляти та запобігати відмиванню грошей та фінансуванню тероризму [47].

Наглядно проілюструємо максимальні обсяги фінансових транзакцій, які можуть викликати зацікавленість контролюючої організації у табл. 1.4.

До інших важливих змін входить запровадження механізму належної перевірки фінансових операцій, розширення вимог до виявлення кінцевих бенефіціарних власників та введення порядку застосування процедури «замороження» активів. Також були встановлені нові підходи до роботи з публічними діячами, що підвищує рівень контролю над фінансовими операціями, пов'язаними зі зловживанням публічною владою.

Таблиця 1.4

Пороги вартості для моніторингу фінансових операцій в Україні(крім переказу віртуальних активів)[47]

Моніторинг відсутній	Належна перевірка (спрощена або посилена) фінансової операції	Можливе повідомлення державних суб'єктів фінансового моніторингу, якщо операції властива певна ознака
<i>для переказу безготівкових коштів для зарахування на рахунок отримувача в оплату вартості товарів, робіт, послуг, погашення зобов'язання за кредитом:</i>		
< 30 000 грн.	від 30 000 грн. до 399 000 грн.	≥ 400 000 грн.
<i>для переказу готівкових коштів:</i>		
5 000 грн.	від 5 000 грн. до 399 000 грн.	≥ 400 000 грн.

Нарешті, зміни до законодавства у сфері фінансового моніторингу передбачають посилення відповідальності за порушення його вимог.

Більше того, іншими завданнями фінансового моніторингу (фінансової розвідки) в Україні та у відповідності до міжнародних вимог є:

1. Виявлення нелегальних фінансових операцій. Фінансова розвідка займається збором та аналізом інформації про нелегальні фінансові операції, які можуть бути пов'язані з кримінальними діями. Це дозволяє виявити нелегальні фінансові потоки та зупинити їх перед тим, як вони стануть значною загрозою для фінансової системи та національної безпеки.

2. Попередження та захист від нелегальних фінансових операцій: Фінансова розвідка допомагає розробляти стратегії та політики, які сприяють попередженню та зменшенню нелегальних фінансових операцій. Також вона надає підтримку у здійсненні контролю за фінансовими потоками та ідентифікації можливих ризиків.

3. Проведення розслідувань. Фінансова розвідка здійснює розслідування щодо нелегальних фінансових операцій. Вона аналізує фінансові потоки, використовуючи різні джерела інформації, що дозволяє виявити нелегальні операції та затримати їх організацію.

4. Захист національних інтересів. Фінансова розвідка допомагає захищати національні інтереси шляхом виявлення і запобігання фінансуванню тероризму, міжнародному контрабандному бізнесу, розкраданню державних коштів та іншим формам злочинної діяльності, які можуть негативно впливати на стабільність економіки та політичного ладу країни.

5. Встановлення походження коштів. Фінансова розвідка займається встановленням походження коштів, які можуть бути пов'язані зі злочинною діяльністю. Це дозволяє виявляти та запобігати відмиванню грошей, терористичним фінансовим операціям та іншим формам злочинної діяльності.

6. Моніторинг фінансових ринків. Фінансова розвідка займається моніторингом фінансових ринків та виявленням незаконних фінансових операцій на них. Це дозволяє забезпечити фінансову стабільність та попередити можливі фінансові кризи, а також вчасно виявляти фінансові піраміди та інші шахрайські схеми.

7. Аналіз фінансової інформації. Фінансова розвідка займається аналізом фінансової інформації про компанії та фізичних осіб з метою виявлення нелегальних фінансових операцій, таких як відмивання коштів, фінансування тероризму, розкрадання державних коштів та інше.

8. Співпраця зі спеціальними службами та правоохоронними органами. Фінансова розвідка співпрацює зі спеціальними службами та правоохоронними органами для виявлення та припинення нелегальних фінансових операцій. Це включає обмін інформацією та координацію дій.

9. Розслідування фінансових злочинів. Фінансова розвідка займається розслідуванням фінансових злочинів та злочинних схем з метою встановлення осіб, які здійснюють нелегальні фінансові операції, та припинення їх діяльності.

10. Розробка та впровадження законодавства. Фінансова розвідка може брати участь у розробці та впровадженні законодавства, яке спрямоване на запобігання та припинення нелегальних фінансових операцій.

Основні напрями діяльності Держфінмоніторингу представлені на рис.1.2.

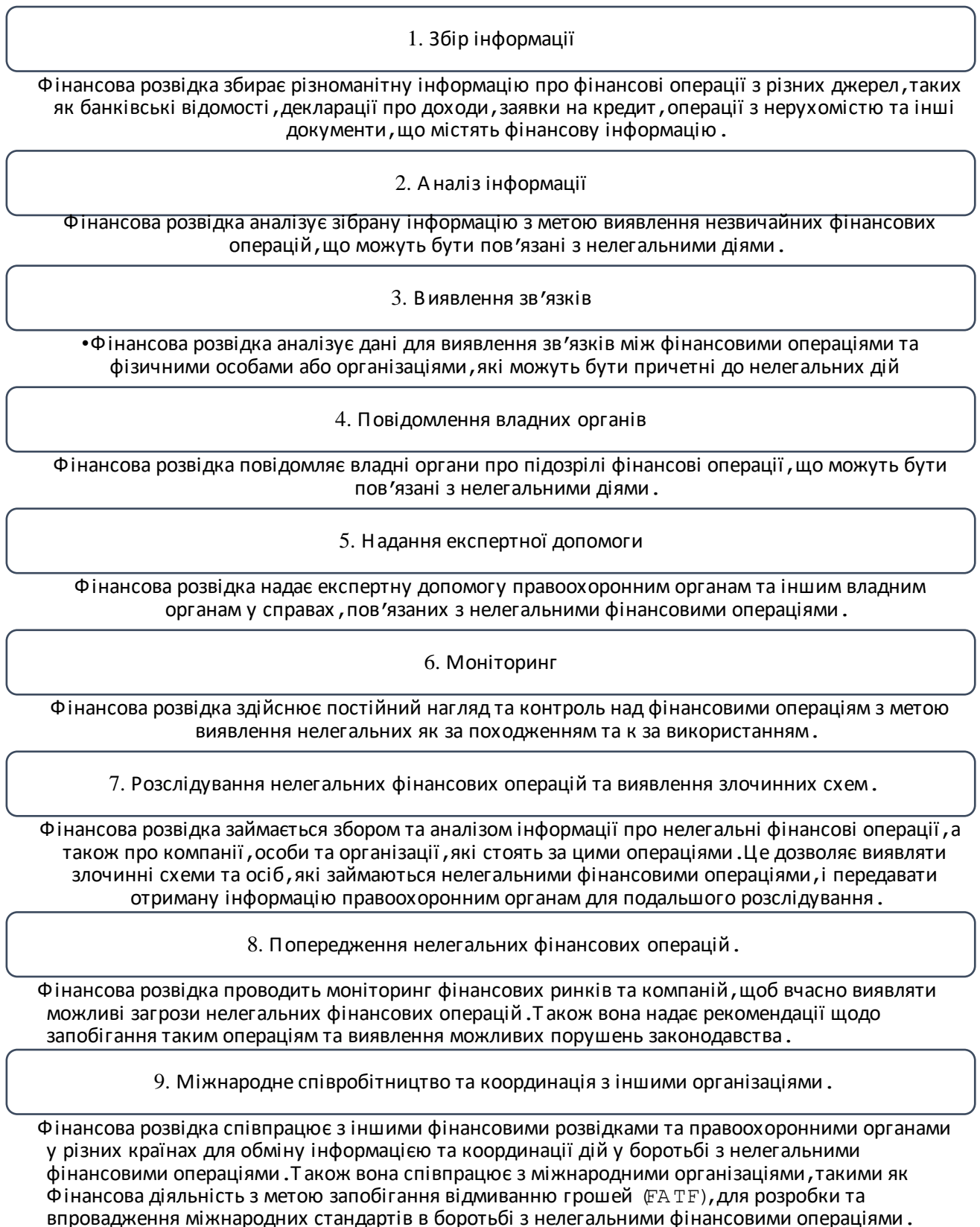

Рис.1.2. Основні напрями діяльності Держфінмоніторингу

складено автором за [33]

В цілому, фінансова розвідка є важливим інструментом в боротьбі з нелегальними фінансовими операціями. Вона забезпечує виявлення та припинення незаконних фінансових операцій, сприяє збереженню фінансової стабільності та зміцненню фінансової безпеки.

Відомо, що одним з ключових завдань фінансової розвідки є виявлення нелегальних фінансових потоків та їх ліквідація. Для цього фінансова розвідка використовує різні методи, включаючи аналіз фінансової інформації, співпрацю з іншими службами безпеки та правоохоронними органами, а також моніторинг фінансових операцій та транзакцій.

Наприклад, фінансова розвідка може виявити нелегальний фінансовий потік, співпрацюючи з іншими державними органами, такими як податкова служба або митниця, і перевіряючи фінансову інформацію підприємств та осіб. Фінансова розвідка також може використовувати програмні засоби для моніторингу фінансових транзакцій та виявлення незвичайних або підозрілих операцій, які можуть свідчити про фінансову злочинність.

Отже, фінансова розвідка є важливим інструментом у боротьбі з нелегальними фінансовими потоками, оскільки дозволяє виявляти та забороняти незаконні фінансові операції та транзакції.

Висновки до розділу 1

Усвідомлення важливості боротьби з незаконними доходами та фінансуванням тероризму веде до розвитку інструментів, що допомагають у зборі та аналізі інформації про фінансові операції та рух коштів. Фінансова розвідка є одним з таких інструментів та має на меті виявлення незаконних дій та осіб, які з ними пов'язані. Збір та аналіз інформації про незаконні доходи може допомогти у запобіганні їх використання для фінансування терористичних дій, які загрожують національній та міжнародній безпеці. Розвиток інструментів фінансової розвідки та їх впровадження в практику є важливим кроком у забезпеченні безпеки та стабільності в суспільстві.

Досліджуючи дефініції поняття «нелегальні фінансові операції», «нелегальні фінансові потоки» та «незаконні фінанси», робимо висновок, що ці поняття є взаємозамінними та використовуються в науковій літературі та міжнародній практиці. Ці поняття описують економічні потоки, що мають прихований характер щодо їх походження, передачі або використання, та можуть бути пов'язані зі злочинною діяльністю, ухиленням від податків, тероризмом та іншими незаконними діями.

Нелегальні фінансові потоки - це економічні потоки, які перетинають кордони країн з прихованим характером щодо їх походження, передачі або використання. Вони можуть бути пов'язані з різними незаконними діями, такими як злочинна діяльність, ухилення від податків та тероризм, але не всі нелегальні фінансові потоки є результатом злочинної діяльності. Розуміння того, як працюють нелегальні фінансові потоки, може допомогти у боротьбі зі злочинністю та іншими незаконними діями, що створюють значні загрози для економічної стабільності та безпеки країн.

Фінансова розвідка є важливим засобом у боротьбі зі злочинною діяльністю, фінансуванням тероризму та відмиванням коштів. Законодавство про фінансовий моніторинг в Україні постійно удосконалюється, включаючи нововведення щодо обов'язкового фінансового моніторингу та процедур верифікації клієнтів. Ризик-орієнтований підхід до фінансового моніторингу дозволяє більш ефективно виявляти та запобігати відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Завдання фінансового моніторингу в Україні та відповідно до міжнародних вимог досить широкі та мають на меті забезпечення стабільності та безпеки фінансової системи, боротьбу з фінансовою злочинністю, запобігання фінансуванню тероризму, та захист національних інтересів. Ці завдання вимагають відповідного фахового рівня та високої кваліфікації фахівців, а також сучасних технологій та програмного забезпечення для ефективного виконання завдань фінансового моніторингу.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНИМ ФІНАНСОВИМ ОПЕРАЦІЯМ

2.1. Оцінка джерел формування нелегальних фінансових операцій

Аналіз нелегальних фінансових операцій може бути складним завданням, оскільки такі статистичні дані не публікуються та є конфіденційними. Проте, для оцінки нелегальних фінансових операцій будемо досліджувати відкриті джерела інформації, які зможуть бути основою інформаційного забезпечення аналізу.

Загальновідомо, що світова практика використовує поняття нелегальних фінансових потоків, тому в подальшому, в межах нашого дослідження, звернемося до цього поняття. В результаті аналізу статистичних джерел, можна виділи такі групи.

1. Офіційні звіти державних органів та міжнародних організацій. Деякі уряди публікують звіти щодо боротьби зі злочинністю та нелегальними фінансовими потоками, такі як звіти Міжнародного валютного фонду (МВФ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Фінансової діяльності та розвідки (FINTRAC).

2. Засоби масової інформації. Новинні портали та видання можуть розкривати деталі щодо конкретних випадків нелегальних фінансових потоків, які можуть бути використані для аналізу. Наприклад, Reuters, Bloomberg та The Wall Street Journal.

3. Дослідницькі організації. Деякі дослідницькі організації, такі як Global Financial Integrity, Transparency International та Global Witness, займаються аналізом нелегальних фінансових потоків та публікують звіти та статистику про цю проблему.

4. Бази даних. Існують деякі бази даних, які містять інформацію про нелегальні фінансові потоки, такі як база даних офшорних компаній «Offshore Leaks Database» та база даних про корупцію «Corruption Perceptions Index» від Transparency International.

Проте важливо пам'ятати, що дані про нелегальні фінансові потоки можуть бути не повністю точними та можуть містити помилки, оскільки при їх зборі та перевірці виникають складнощі. Більшість нелегальних фінансових операцій проводяться за допомогою тіньових каналів та уникати офіційного відображення в бухгалтерському обліку, що робить надання точних даних про них складним завданням. Деякі джерела нелегальних фінансових потоків можуть бути підмінені або навмисно змінені, щоб приховати походження коштів та унеможливити їх відстеження. Крім того, інформація про нелегальні фінансові потоки може бути відсутня або недостатньо повна через те, що багато з цих операцій проводяться в таємниці та поза рамками закону.

Отже, при роботі з даними про нелегальні фінансові потоки необхідно мати на увазі їх неповну точність та можливі помилки. Важливо ретельно перевіряти та підтверджувати будь-яку інформацію, що стосується нелегальних фінансових операцій, та враховувати її обмежену достовірність при використанні її для прийняття рішень.

Відомо, що для оцінки нелегальних фінансових потоків є три індикатори їх оцінки:

- «антивідмивний» індекс Базельського інституту управління (the Basel Anti-Money Laundering (AML) Index),
- індикатор нелегальних фінансових потоків Global Financial Integrity,
- індекс сприйняття корупції Transparency International.

Базельський індекс протидії легалізації (відмиванню) грошей являє собою ранговий перелік країн з точки зору загроз і ризиків у сфері ПВД/ФТ [38]. Аналізуючи дані Basel AML Index, можна зробити висновок про рівень ризику відповідності Індексу протидії відмиванню доходів Базельського інституту управління (0 = низький ризик до 10 = високий ризик). За наявними даними, країни, що представлені у високому рейтингу ПВД/ФТ, мають низький рівень розвитку системи ПВД/ФТ та структурні і функціональні недоліки фінансової системи, високий рівень корупції та політичних ризиків.

Ці фактори сприяють збільшенню ризику відмивання коштів та фінансування тероризму. Для його оцінки використовуються такі індикатори за групами: ризику ПВД / ФТ; корупційні ризики; прозорість фінансового сектора; прозорість і фінансова відповідальність державного сектора; політичні і юридичні ризики.

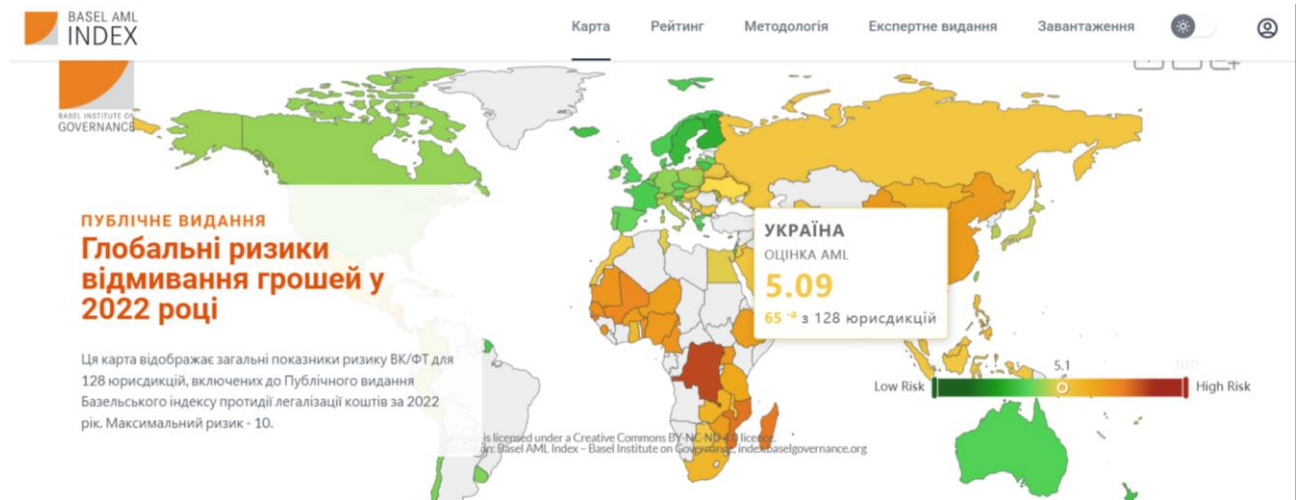

Рис. 2.1. Рейтинг показника Basel AML Index у 2022

складено автором за даними [38]

Україна у 2022 посіла 65 місце з поміж 128 країн з оцінкою 5,09, що свідчить про середній показник ризику ВК/ФТ, та покращила свою позицію проти 2021 року, в якому цей показник дорівнював 5, 21 та 54 місце. Детальний аналіз показників ризику, що містяться у Basel AML Index, може допомогти удосконалити міжнародну систему ПВД/ФТ та покращити стан справ у фінансових системах країн з високим рівнем ризику.

Для поглибленої оцінки можна використовувати показники ризиків хабарництва, які публікує TRACE Matrix [41]. Матриця ризиків хабарництва TRACE (TRACE Matrix) вимірює ризики хабарництва у 194 країнах. Загальна оцінка ризику країни є об'єднаною та зваженою оцінкою чотирьох доменів - «Можливості», «Стимування», «Прозорість» і «Нагляд», а також дев'яти субдоменів. Загальний бал - це оцінка, яка визначається є добутком середньозваженого значення чотирьох доменів (можливість становить 40%, стимування - 15%, прозорість - 22,5%, а нагляд - 22,5%). Такий показник

покликаний забезпечити швидке підсумовування рівня ризику хабарництва в державі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Матриця ризиків хабарництва країн у 2022 році [41]

Ранг	Країна	Можливості	Стимування	Прозорість	Нагляд	Основа	Загальний рахунок	Відхилення
1	Норвегія	4	5	6	2	68%	4	-2,48
2	Нова Зеландія	2	10	11	13	69%	8	-2,26
3	Швеція	16	9	1	6	87%	9	-2,21
4	Швейцарія	5	14	17	9	47%	10	-2,15
5	Данія	23	1	8	1	81%	11	-2,1
6	Об'єднане Королівство	6	19	16	15	68%	12	-2,04
46	Польща	32	40	43	36	100%	37	-0,67
63	Румунія	48	34	50	29	100%	42	-0,4
103	Україна	58	62	49	36	100%	52	0,15
124	Казахстан	51	62	53	65	100%	56	0,37
142	Російська Федерація	57	74	59	61	100%	61	0,6

Як видно з таблиці, Україна посідає 103 позицію з поміж ранжування інших країн з загальним показником 52, що свідчить про рівень нижчий від середнього, та у порівнянні з 2021 роком покращила свій показник на 0,15п.

Відомо, що Україна є однією з країн, які стикаються з проблемою незаконних фінансових потоків, що значно впливають на її економіку. За даними міжнародної неурядової мережі Tax Justice Network, за 2021 рік Україна втрачає близько 435 млрд доларів США на рік через глобальні податкові зловживання [37]. Ці статистичні дані свідчать про широке поширення проблеми незаконних фінансових потоків в Україні, що потребує ефективних заходів для їх нейтралізації. Відомо, що система відстеження вразливості незаконних фінансових потоків мережі Tax Justice Network вимірює та візуалізує найважливіші економічні канали, які використовуються для незаконних фінансових потоків, дозволяючи журналістам, науковцям і політикам зрозуміти та запобігти незаконним фінансовим потокам. Для кожної країни Vulnerability Tracker розраховує три параметри:

1. Вразливість показує, наскільки фінансово секретними є торгіві, інвестиційні чи банківські партнери країни. Вразливість - це середній рівень фінансової секретності всіх партнерів, з якими країна торгує або інвестує в певний канал, зважений за обсягом торгівлі або інвестицій, за які відповідає кожен партнер.

2. Інтенсивність повідомляє про частку ВВП, за яку відповідає канал, допомагаючи зрозуміти важливість каналу для країни.

3. Виявлення поєднує вразливість та інтенсивність каналу, щоб оцінити частку ВВП країни, яка піддається впливу незаконних фінансових потоків через канал. Це допомагає країнам визначити канали, які найбільше піддають їхні економіки незаконним фінансовим потокам [37].

На рис. 2.2. подано інформацію щодо Індексу фінансової секретності (Financial Secrecy Index (FSI)) в Україні за 2022 рік.

Рис.2.2. Індекс фінансової секретності (Financial Secrecy Index (FSI)) в Україні за 2022 р.

складено автором за даними [37]

За даними Financial Secrecy Index (FSI) на 2022 рік, Україна займає 85 місце зі значенням FSI 125. Це означає, що Україна забезпечує 0,369% фінансової таємниці світу, що є досить низьким значенням порівняно з іншими країнами. Оцінка секретності України складає 59/100, що вказує на те, що в Україні є певні можливості для фінансової таємниці, але їх область дії обмежена. Глобальна вага України становить 0,023%, що означає, що країна надає досить обмежену кількість фінансових послуг резидентам інших країн. У цілому, показники FSI свідчать про те, що Україна ставиться до країн з середнім рівнем фінансової таємниці, що може вплинути на її економічний розвиток і співпрацю з іншими країнами.

Аналіз наступного індикатора оцінки масштабів нелегальних потоків за результатами звіту від Global Financial Integrity (GFI).

Global Financial Integrity (GFI) - це мозковий центр із Вашингтона, округ Колумбія, який зосереджується на незаконних фінансових потоках, корупції, незаконній торгівлі та відмиванні коштів. Завдяки висококваліфікованому аналізу, обґрунтованій пропаганді для сприяння бенефіціарним власникам і хмарній базі даних для запобігання торговельному шахрайству, GFI прагне подолати шкоду, завдану неправильним фактуруванням, транснаціональною злочинністю, ухиленням від податків і корупцією [35].

За аналізом звітних даних (останній звіт у опублікований у 2021 - Trade-Related Illicit Financial Flows in 134 Developing Countries 2009-2018) свідчить, що обсяг нелегальних фінансових потоків (НФП) в світовій економіці є досить великим. GFI провів дослідження масштабів проблеми недостатнього збору податків та зборів у країнах, що розвиваються, за останні 10 років. Для цього було проаналізовано дані двосторонньої торгівлі 134 країн, що розвиваються, з набором із 36 розвинених економік та їхню торгівлю з усіма своїми глобальними торговельними партнерами за кожний рік протягом десятирічного періоду з 2009 по 2018 рік. Розбіжності у вартості між даними, повідомленими двома країнами щодо їхньої торгівлі, свідчать

про недостатній збір пов'язаних з торгівлею податків та зборів у країнах, що розвиваються. Це може призвести до значних втрат доходів для таких країн. Хоча ці розбіжності є лише оцінкою неправильного виставлення фактур, вони свідчать про масштаб проблеми.

За оцінками GFI, щорічна вартість пов'язаних з торгівлею міжнародних фінансових операцій у країнах, що розвиваються, і з них становить у середньому близько 20% вартості їхньої загальної торгівлі з розвиненими економіками [35].

Під час дослідження міжнародної торгівлі між 134 країнами, що розвиваються, та їхніми партнерами у 2018 році, вчені з GFI виявили розриви у вартості на загальну суму 835,0 мільярдів доларів США між цими країнами та набором із 36 розвинених економік, а також на суму 1,6 трильйона доларів США між країнами, що розвиваються, та їхніми глобальними торговими партнерами. Деякі з найбільших розривів були зафіксовані між Китаєм та країнами, що розвиваються, на загальну суму 305,0 мільярдів доларів США, Польщею - 62,3 мільярдів доларів США, Індією - 38,9 мільярдів доларів США, Росією - 32,6 мільярдів доларів США та Малайзією - 30,7 мільярдів доларів США. Ці розбіжності у вартості свідчать про те, що країни, що розвиваються, не збирають правильну суму податків та зборів, пов'язаних з торгівлею, що може призвести до значних втрат доходів. Хоча ці розбіжності у цінностях є лише оцінкою неправильного виставлення фактур, вони вказують на масштаб проблеми [13].

Державний департамент визнав Україну «основною юрисдикцією для відмивання коштів». Гроші, які відмиваються в українській системі, в основному складаються з доходів, отриманих від державної корупції. Розслідування Pandora Papers пов'язало з Україною 504 офшорні організації та 2860 посадових осіб, а також виявило значні офшорні володіння політичної еліти України. Державна податкова служба України повідомила, що через ухилення від сплати податків Україна щорічно втрачає близько 7,7

млрд доларів. Найпоширенішими схемами були ухилення від сплати податку на додану вартість та готівкова заробітна плата [35].

На наступному етапі дослідження здійснимо аналіз Індексу сприйняття корупції Transparency International 2022, який на передодні прийняття резолюції Європарламентом про визнання Російської Федерації спонсором тероризму, також засуджує корупцію. У рейтингу індексу сприйняття корупції, розрахованого Transparency International в 2022 році (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Показники Індексу сприйняття корупції у 2022 році [42]

Місце в рейтингу	Країна	Кількість балів
1	Данія	90
2	Фінляндія	87
2	Нова Зеландія	87
4	Норвегія	84
5	Сінгапур	83
5	Швеція	83
45	Польща	55
49	Словаччина	53
63	Румунія	46
77	Угорщина	42
91	Білорусь	39
91	Молдова	39
116	Україна	33
137	Росія	28

Група лідерів за оцінками Індексу сприйняття корупції протягом 2021-2022 році виглядає таким чином: перше місце зайняла Данія (88 у 2021 та 90 у 2022 роках), друге- Фінляндія (88/87) та Нова Зеландія (88/87 балів), 4 - Норвегія (85/84), п'яте Сінгапур (85/83) та Швеція (85/83). Аутсайдерами знову признали Сомалі (12 балів) і Південний Судан (12 балів) Крім того, 2/3 країн набрали менше 50 балів.

Рис.2.3. Індекс сприйняття корупції в Україні у 2022 році

складено автором за даними [42]

На жаль, наразі Україна залишається на досить низькому рівні за індексом сприйняття корупції, який складається на основі даних та оцінок спеціалістів та громадськості (рис. 2.3). За даними Transparency International за 2022 рік, Україна займає 116 місце з 180 країн у світовому рейтингу за індексом сприйняття корупції. Україна у 2021 році займала 122 місце в рейтингу, проте проти 2020 року погіршила свій показник з 33 до 32 балів, разом з тим у 2022 році посіла 116 місце з 33 балами.

Українські органи влади визнають проблему корупції в країні і прикладають зусилля для боротьби з нею, діючи через різні антикорупційні органи. На жаль, за результатами дослідження, проведеного програмою USAID, корупція залишається однією з найбільших проблем в Україні, з політичною корупцією на найвищому рівні та корупцією в діловому середовищі серед найбільших загроз. Громадськість не вірить, що державні установи можуть знизити рівень корупції. Органи влади мають ще багато роботи, щоб вирішити цю серйозну проблему [13].

Останнім часом були прийняті кілька законодавчих ініціатив, спрямованих на боротьбу з корупцією, такі як впровадження електронної декларації для посадових осіб, зміни у законодавстві щодо контрактів на державні закупівлі та інше. Однак, зусилля щодо забезпечення прозорості та підзвітності влади, реформування правоохоронних органів та судової системи, а також розвиток громадського контролю залишаються

недостатніми. Отже, корупція залишається серйозним викликом для України на 2023 рік, і вирішення цього питання потребує подальших зусиль від уряду та громадськості. До інших найбільш ризикових джерел, що генерують нелегальні фінансові операції в Україні відносять використання готівки, приховування доходів, шахрайство, діяльність конвертаційних центрів та фінансування тероризму і сепаратизму (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Оцінка джерел, що генерують нелегальні фінансові операції в Україні [33, 34]

Джерело походження	Оцінка нелегальних фінансових операцій
1	2
Використання готівкових коштів	Використання готівки може стати серйозним ризиком для економіки, так як сприяє розвитку тіньової сфери, що призводить до значних втрат бюджету від несплачених податків, перешкоджає внутрішній конкуренції, та сприяє корупції, що знижує довіру громадськості до державних інститутів. Україна відзначається високим рівнем використання готівки, що становить понад 13% співвідношення обсягу готівки до ВВП у 2020 році, що є дуже високим показником для розвинутої країни. Ці значні обсяги готівки створюють значний ризик для економіки, оскільки готівка може бути використана для незаконного відмивання коштів та фінансування незаконних дій з мінімальним ризиком виявлення. Більше того, за оцінками Міністерства економіки падіння ВВП України за підсумками 2022 року на рівні 30,4% з похибкою в 2%. Рівень тіньової економіки у 2021 році склав 31% від обсягу офіційного валового внутрішнього продукту (ВВП) України. Це на 1 в.п. більше з показник 2020 року (30%). Такі показники свідчать про можливості для діяльності причетних до організованої злочинності, корупції та відмивання коштів.
Незаконне приховування доходів, що підлягають оподаткуванню, ухилення від сплати податків і фіктивні компанії	Україна зазнає значних втрат через ухилення від сплати податків у розмірі приблизно 180 млрд грн щороку, які відображаються в недостатній підтримці державного бюджету. Методи ухилення від сплати податків включають контрабанду, підробку, переміщення прибутку в офшорні зони, фальсифікацію податкової бази, зловживання податковими пільгами та преференціями, а також неофіційне підприємництво та ведення індивідуальної економічної діяльності без реєстрації, що створює серйозний ризик для економіки країни та підвищує рівень корупції та недовіри до державних інститутів. Україна відрізняється від інших країн тим, що найбільш масштабні схеми ухилення від оподаткування організовані великими корпораціями. В інших країнах ухилення від сплати податків є типовим для дрібних незареєстрованих підприємств. Використання фіктивних компаній великими корпораціями обходить національному бюджету України приблизно у 600 млн доларів США. Великі корпорації прагнуть максимізувати свій прибуток за рахунок зниження податків, тому вони вдаються до схем ухилення від сплати податків і перераховують свої прибутки до юрисдикцій із нижчими ставками оподаткування. За оцінками, обсяг такого перерахування складає близько трьох мільярдів доларів США щороку.

1	2
Відмивання доходів отриманих від розкрадання, нецільового використання державних коштів	Корупція та зловживання владою, спрямовані на отримання злочинних доходів, можуть бути здійснені за допомогою використання бюджетних коштів, які є важливим джерелом фінансування для державних підприємств, територіальних громад та інших суб'єктів, що фінансуються коштом державного та місцевих бюджетів. Значна частина цих коштів направляється на програму «Велике будівництво» для ремонту доріг, а також на закупівлю обладнання для військового сектору та медичної галузі, що може створювати ризики для корупції та розкрадання бюджетних коштів. У зв'язку зі зменшенням контролю над проведенням державних закупівель, ці ризики можуть зростати.
Конвертаційні центри	За оцінками даних MONEYVAL, конвертаційні центри є одним з найбільших ризиків для легальної економіки, оскільки вони можуть бути використані для відмивання коштів та проведення інших незаконних операцій. Наприклад, такі центри можуть бути використані для вивезення виручки за межі країни, конвертації надходжень у готівку, щоб зробити ці кошти законними, а також для вилучення коштів з легальної економіки. Це може створювати значні загрози для стабільності фінансової системи та національної безпеки країни.
Шахрайство	За даним Всесвітнього дослідження економічних злочинів та шахрайства у 2020, 51 % респондентів в Україні постраждали від шахрайства за останні 24 місяці. Цей показник вищий, ніж середній у світі (47%), та зріс порівняно з 48% у 2018 році. До найбільших видів шахрайства відносять: незаконне привласнення майна (47%), хабарництво та корупція (47%), кіберзлочини (31%), шахрайство з боку клієнтів (31%), шахрайство у закупівлях (31%). Приблизно 38% організацій в Україні повідомили про збиток, що оцінюється в розмірі менше 50 000 дол. США, а 13% організацій повідомили, що збитки були на сумі від 100 тисяч до одного мільйона доларів США, 9% повідомили про збитки в розмірі від 1 млн дол. США.
Фінансування тероризму та сепаратизму.	Україна стикається з проблемними секторами, включаючи некомерційний сектор, які представляють серйозну загрозу фінансування тероризму та сепаратистських груп. Основні фактори, які призводять до цього стану, включають використання великих обсягів готівки в економіці, недостатнє регулювання діяльності неприбуткових організацій, слабкий контроль за реєстрацією юридичних осіб та їхніх бенефіціарних власників, а також недостатній контроль над окремими ділянками державного кордону. Додатково, географічне положення країни сприяє зростанню ризиків фінансування терористичної та сепаратистської діяльності, а також незаконного потоку зброї й амуніції, який часто супроводжується незаконними фінансовими операціями. Більше того, з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну Росія перейшла до відкритого фінансування тероризму в Україні з Державного бюджету РФ. Відомо, що основним джерелом фінансування РФ її війни проти України є кошти Державного бюджету РФ, одержані за експорт енергоносіїв

За даними звіту та оцінки національного ризику України, організована злочинність є серйозною проблемою в країні. Це може негативно впливати на економіку, особливо через такі діяльності як торгівля людьми, наркоторгівля, контрабанда товарів та контрафактної продукції, а також кіберзлочинність. Основні типологічні схеми легалізації злочинних доходів подані в додатках Б, В.

Найбільш організовані злочинні угруповання знаходяться на території Криму, сходу Донецької та Луганської областей, а також у Запорізькій та Одеській областях. Ці групи можуть мати широкий спектр діяльності та бути причетними до різних видів злочинів, що потенційно може впливати на бізнес та інвестиції в регіонах, де вони діють.

Органи влади повинні звернути увагу на цю проблему та прийняти відповідні заходи для боротьби з організованою злочинністю, зокрема зміцнення правоохоронних органів, удосконалення законодавства та співпраці з міжнародними партнерами. Це може сприяти покращенню бізнес-клімату в Україні та забезпечити більш безпечне та стабільне економічне середовище.

Отже, Україна стикається з великим обсягом нелегальних фінансових потоків, які складають значну частину ВВП країни. Ці потоки виникають з різних джерел, таких як корупція, контрабанда, наркоторгівля та інші види організованої злочинності.

2.2. Аналіз результатів діяльності фінансової розвідки за нелегальними фінансовими операціями

Державний фінансовий моніторинг є важливим інструментом боротьби з корупцією та фінансовою злочинністю, а також забезпеченням фінансової стабільності країни.

Під час діагностики системи боротьби з легалізацією злочинних доходів важливо оцінювати статистичні показники діяльності відповідних органів. У разі Державного фінансового моніторингу ця оцінка зазвичай

зводиться до публікації статистичних даних про кількість повідомлень, що надійшли до компетентного органу, суб'єктів їх подання та інші показники, пов'язані з фінансовим моніторингом.

Однак, необхідно враховувати, що оцінка діяльності Держфінмоніторингу на основі статистичних даних є лише одним з інструментів для аналізу ефективності його роботи. Наприклад, важливо аналізувати не лише кількість повідомлень, а й якість та актуальність надісланих даних. Також важливим є врахування динаміки розвитку технологій та інших факторів, що можуть вплинути на результативність діяльності Держфінмоніторингу.

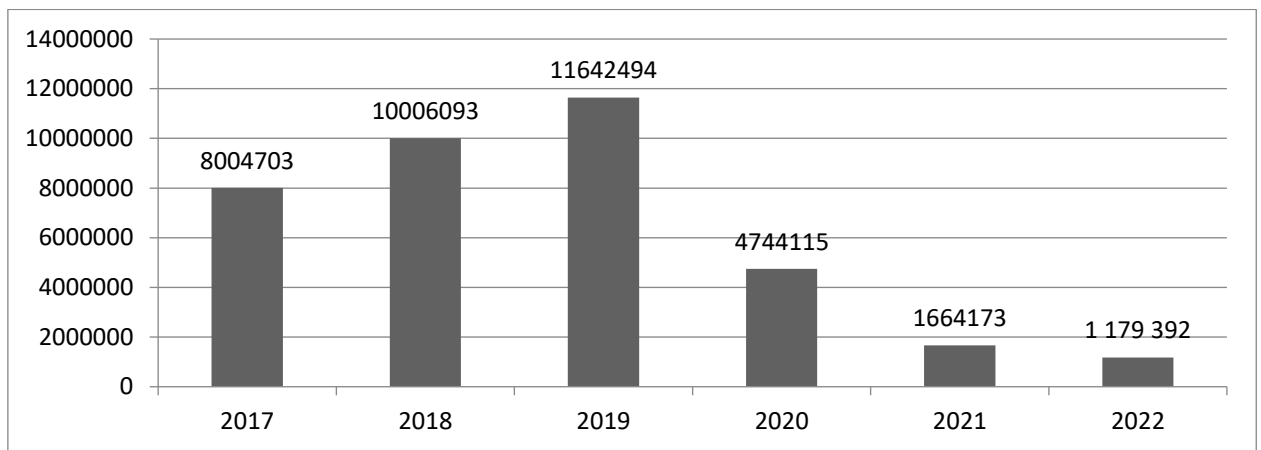

Рис. 2.4. Аналіз отриманих повідомлень від СПФМ про фінансові операції протягом 2017-2022 років, (од.)

складено автором за даними [33]

Наприклад, згідно з даними на рисунку 2.4, можна спостерігати зростання кількості повідомлень у 2019 році, що може бути пов'язано зі зміною вимог до виявлення фінансових операцій з ознаками фінансового моніторингу відповідно до нового законодавства. Однак, ці дані не є єдиним фактором, який необхідно враховувати при оцінці діяльності Держфінмоніторингу.

Основою повідомлень про фінансові операції у системі ПВД/ФТ переважають банківські установи (рис.2.5).

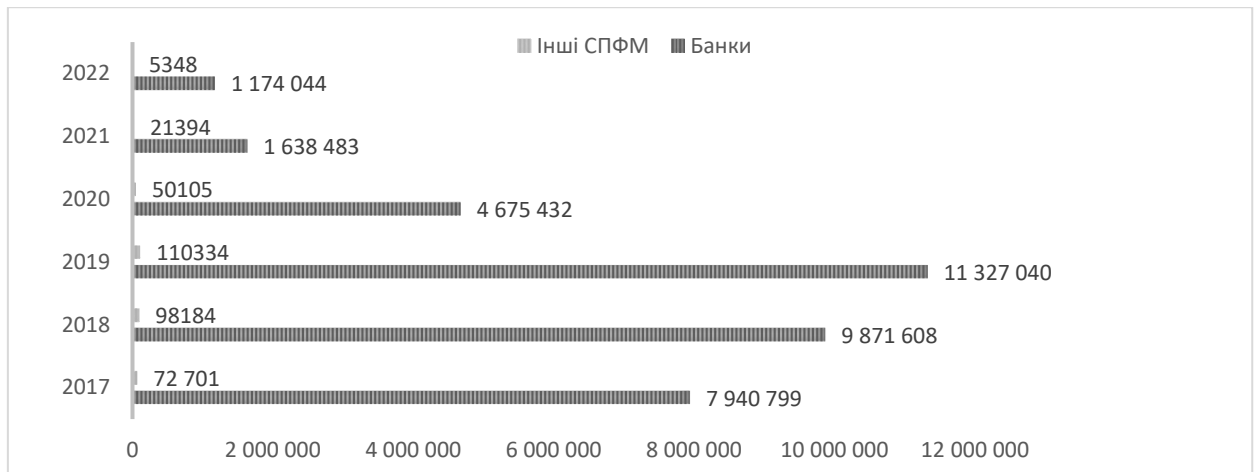

Рис. 2.5. Аналіз повідомлень щодо фінансових операції банками та іншими СПФМ протягом 2017-2022 років

складено автором за даними [33]

Держфінмоніторинг виконує складний аналіз фінансових операцій, що дозволяє класифікувати їх за ступенем ризику та формувати файли для проведення фінансових розслідувань. Головна мета цих розслідувань - виявлення фінансових операцій, які пов'язані зі злочинами, такими як відмивання коштів та фінансування тероризму. Крім того, Держфінмоніторинг має повноваження зупиняти фінансові операції, які вважаються підозрілими з точки зору фінансового моніторингу. У 2022 році було зупинено 475 таких операцій на суму 92,6 млн грн.

Аналіз матеріалів, підготовлених Держфінмоніторингом протягом 2018-2022 років, свідчить про позитивну динаміку їх результативності. Отже, внесені зміни вимог до виявлення фінансових операцій з ознаками фінансового моніторингу та законодавчі зміни дали позитивний ефект, що підвищило ефективність роботи Держфінмоніторингу.

Так, у 2021 році було підготовлено на 26% матеріалів більше ніж у 2020 році, та на 165 % матеріалів більше ніж у 2018 році (рис.2.6.). Разом з тим, у 2022 році спостігаємо спад динаміки, що міг бути спричинений озброєним конфліктом з боку РФ.

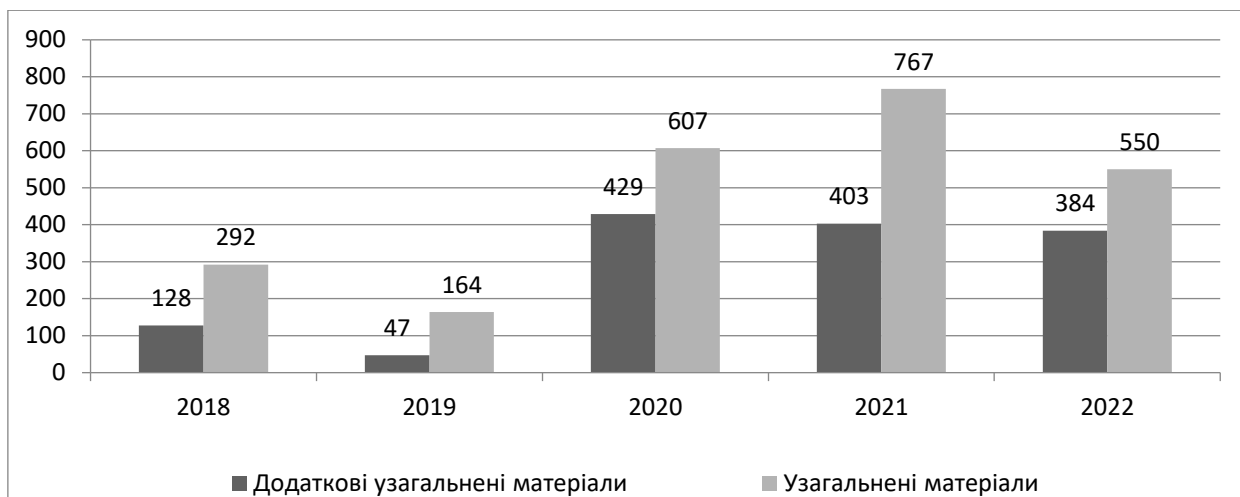

Рис. 2.6. Оцінка підготовлених Держфінмоніторингом матеріалів протягом 2018-2022 років

складено автором за даними [33]

Держфінмоніторингом у 2022 році передано до правоохоронних органів та спецслужб 1484 матеріалів, з них 934 узагальнених матеріалів та 550 додаткових узагальнених матеріалів. Оцінка сформованих Держфінмоніторингом та переданих до правоохоронних та розвідувальних органів подана на рис.2.7.

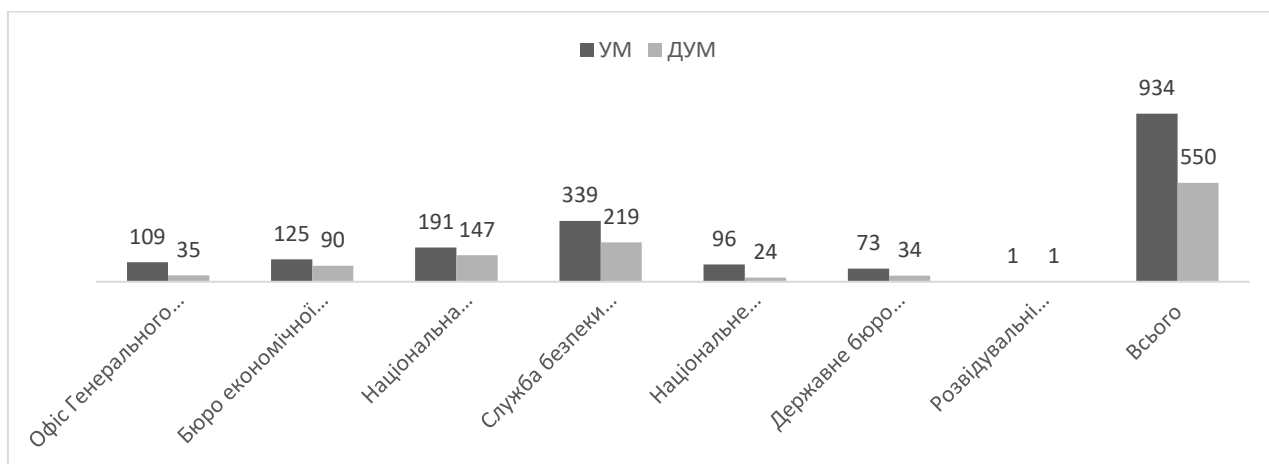

Рис. 2.7. Кількість сформованих Держфінмоніторингом та переданих до правоохоронних та розвідувальних органів узагальнених матеріалів/додаткових узагальнених матеріалів (далі – УМ/ДУМ), всього, (од.) за 2022 рік

складено автором за даними [33]

Як видно з рис. 2.7, найбільша кількість переданих матеріалів направлених до СБУ та до Національної поліції України.

Оцінка суми підозрілих фінансових операцій та вартість арештованого майна (млн грн) у 2022 році (рис.2.8) свідчить про значний вплив діяльності Держфінмоніторингу на боротьбу зі злочинністю та легалізацією злочинних доходів.

У 2022 році було зафіксовано суму підозрілих фінансових операцій у сумі розмірі 75 762,20 млн. грн. всього, що свідчить про важливість ролі Держфінмоніторингу у виявленні та запобіганні фінансовим злочинам. Крім того, за результатами роботи у 2022 році було арештовано майно на суму 5097, 4 млн. грн., що є визначає незначну боротьбу зі злочинністю та конфіскації незаконно набутих активів.

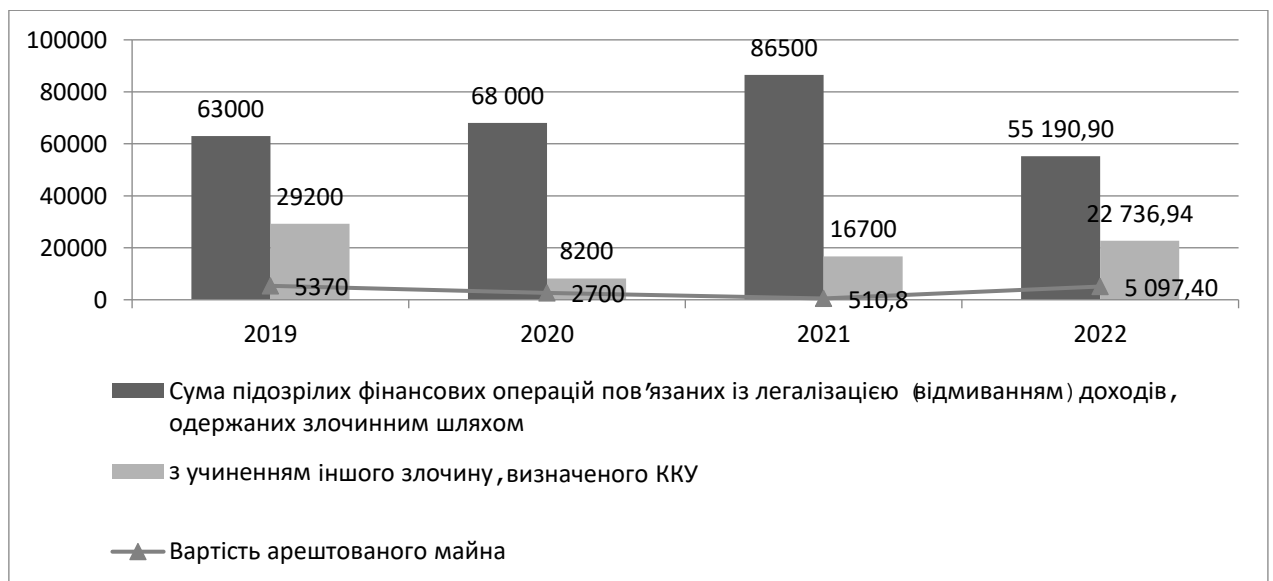

Рис. 2.8. Оцінка суми підозрілих фінансових операцій та вартість арештованого майна (млн грн) у 2022 році

Складено автором за даними [33]

Діяльність судової системи у сфері запобігання та протидії фінансовим злочинам базується на розгляді кримінальних справ, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, фінансовим шахрайством, порушеннями правил бухгалтерського обліку та оподаткування, торгівлею наркотиками,

корупцією тощо. Оцінка основних показників результативності діяльності судової системи щодо ПВД/ФТ у 2022 році подана в табл. 2.3.

За даними звіту, у 2022 році кількість кримінальних проваджень, щодо кримінальних правопорушень за п'ятьма статтями Кримінального кодексу України, які надійшли до суду за звітний період, становить 186. Проте з цієї кількості тільки 88 кримінальних проваджень були розглянуті судами, що свідчить про значну затримку в розгляді цих справ.

Таблиця 2.3

Аналіз діяльності судової системи у сфері запобігання та протидії
фінансовим злочинам [27, 33]

№ з/п	Показник	2022 рік
1.	Кількість кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень за статтями 209, 2091, 2585, 306, 439, 440 Кримінального кодексу України, що надійшли до суду у звітному періоді, всього, (од.)	186
2.	Кількість кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень, розглянутих судами, всього, (од.)	88
3.	Кількість вироків, в яких прийнято рішення суду про конфіскацію майна (спеціальну конфіскацію), (од.)	9
4.	Сума конфіскованого майна за результатами розгляду кримінальних проваджень, (грн)	145 791,00
5.	Сума легалізованих доходів (коштів, майна), одержаних злочинним шляхом, встановлена рішенням суду, (грн)	1 258 657,00
6.	Кількість осіб, стосовно яких справи (провадження) перебували у провадженні судів, всього, (од.)	1 301
7.	Кількість осіб, стосовно яких розглянуто справи (провадження), всього, (од.), з них:	124
8.	засуджено	35
9.	виправданих	11
10.	щодо яких закрито справи (провадження)	30
11.	щодо яких справи (провадження) направлено на досудове розслідування	1
12.	щодо яких матеріали кримінального провадження повернуто прокурору в порядку статті 314 Кримінального процесуального кодексу України	22
13.	щодо яких справи (провадження) надіслано для визначення підсудності	25
14.	Кількість осіб, стосовно яких прийнято рішення суду про конфіскацію майна, одержаного злочинним шляхом, усього, (од.)	12

Також звіт показує, що лише 9 вироків були прийняті судом щодо конфіскації майна. Сума конфіскованого майна складає 145 791 грн, що може

вказувати на те, що більшість справ мають незначний ризик або їх розглядали недостатньо ретельно.

У цілому, ці дані можуть свідчити про необхідність покращення ефективності роботи судової системи у сфері запобігання та протидії фінансовим злочинам. Наприклад, необхідно розглянути можливість прискорення розгляду кримінальних проваджень та підвищення рівня спеціалізації суддів, які займаються цими справами. З метою підвищення ефективності діяльності судової системи у цій сфері, в Україні в 2020 році було створено Антикорупційний суд, який спеціалізується на розгляді справ про корупцію та фінансові злочини. Аналіз діяльності судової системи у сфері запобігання та протидії фінансовим злочинам можна здійснити шляхом оцінки показників її роботи, таких як кількість розглянутих справ, час, витрачений на розгляд справ, кількість винесених засуджень та їх ефективність у запобіганні подібних злочинів у майбутньому.

Отже, Держфінмоніторинг виконує важливу роль у систематичному аналізі та оцінці фінансових операцій з метою виявлення легальних та нелегальних дій та передачі отриманих даних до правоохоронних органів. Незважаючи на це, кількість переданих до суду кримінальних справ є недостатньою, що свідчить про необхідність налагодження механізму протидії фінансуванню та обігу нелегальних фінансових потоків не тільки на етапі виявлення злочинів, але й на етапі їх розгляду та доведення до логічного завершення.

Висновки до розділу 2

Нелегальні фінансові потоки негативно впливають на економіку України, знижуючи рівень інвестицій та створюючи серйозні перешкоди для розвитку підприємництва та підвищення конкурентоспроможності країни. Також, вони створюють небезпеку для національної безпеки та порушують права та свободи громадян України. Аналіз нелегальних фінансових операцій є складним завданням через конфіденційність цих даних. Однак, застосовуючи

методології оцінювання відкритих джерел інформації, можливо зібрати інформацію, необхідну для інформаційного забезпечення аналізу. У світовій практиці використовують поняття нелегальних фінансових потоків, які можуть бути використані для оцінки обсягів таких операцій. Такий аналіз може бути корисним для органів державної влади, банків, фінансових установ та інших зацікавлених сторін для боротьби з нелегальними фінансовими операціями та запобігання їх поширенню. Для оцінки нелегальних фінансових операцій використовувалися такі показники - «антивідмивний» індекс Базельського інституту управління (the Basel Anti-Money Laundering (AML) Index), - індикатор нелегальних фінансових потоків Global Financial Integrity, - індекс сприйняття корупції Transparency International. Застосування трьох індикаторів для оцінки нелегальних фінансових потоків є важливим для розуміння рівня корупції та виявлення можливих випадків відмивання коштів.

Діяльність Держфінмоіторингу засереджена на аналізі фінансових операцій з метою виявлення нелегальних операцій та передачі отриманих даних до правоохоронних органів. Однак, кількість переданих до суду кримінальних справ залишається недостатньою, що свідчить про необхідність розвитку механізмів протидії фінансуванню та обігу нелегальних фінансових потоків не лише на етапі виявлення злочинів, але й на етапі їх розгляду та доведення до логічного завершення. Таким чином, потрібно зосередитися на подальшому покращенні співпраці між державними органами та зміцненні правової бази з цього питання.

Для боротьби з нелегальними фінансовими операціями необхідно вдосконалювати законодавство, зміцнювати контроль за діяльністю фінансових установ та забезпечувати ефективну співпрацю між державними органами та міжнародними партнерами. Також важливо проводити свідому роботу з підвищення фінансової грамотності населення та забезпечувати доступ до фінансових послуг для всіх верств населення. В цілому, боротьба з нелегальними фінансовими потоками в Україні вимагає комплексного підходу та взаємодії різних структур та органів влади.

РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНИМ ФІНАНСОВИМ ОПЕРАЦІЯМ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

3.1. Аналіз світового досвіду застосування фінансової розвідки в системі протидії з нелегальними фінансовими операціями

Європейські органи прагнуть постійно вдосконалювати механізми боротьби з відмиванням грошей. З цією метою було прийнято кілька директив, які встановлюють вимоги щодо запобігання неправомірному використанню фінансової системи, таких як відмивання коштів та фінансування тероризму. Однією з головних вимог є створення підрозділів фінансової розвідки з повноваженнями аналізувати та поширювати пов'язані дані, які повинні працювати незалежно та автономно з єдиною метою визначати злочинну діяльність із підозрілими операціями. Це дозволяє запобігати та боротися з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму [18, 26, 54].

Наявність підрозділів фінансової розвідки в кожній державі-члені є важливим елементом в боротьбі з відмиванням грошей. Ці підрозділи мають отримувати відповідну інформацію, пов'язану з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, аналізувати та поширювати результати до компетентних органів. Однак, відсутність узгоджених правил щодо правового статусу, організаційної природи, функцій, слідчих повноважень та механізмів забезпечення їх виконання, призводить до того, що підрозділи фінансової розвідки мають різні моделі функціонування, зокрема: судові, правоохоронні, адміністративні та гібридні. Кожна з цих моделей має свої особливості, які потрібно узгоджувати. Щоб запобігти відмиванню грошей, потрібні різноманітні заходи, включаючи правові акти, встановлення механізмів контролю за фінансовими транзакціями, моніторинг фінансових операцій, розроблення процедур інформування та повідомлення про підозрілі операції та інше. Для ефективного боротьби з відмиванням грошей необхідне

міжнародне співробітництво та координація зусиль країн та міжнародних організацій.

Різниці між підрозділами фінансової розвідки визначаються рядом факторів, які обумовлені специфікою їх діяльності та функціональними можливостями, але в загальному, їх мета полягає в забезпеченні координації між правоохоронними органами. У різних країнах, підрозділи фінансової розвідки можуть діяти як адміністративні органи, поліцейські чи юридичні структури. Наслідки роботи цих підрозділів залежать від наявності визначеної правової бази та ефективності системи збору, обробки, передачі та надання фінансової інформації, а також від ідентифікації ініціаторів фінансових операцій. Ефективність фінансового моніторингу в країнах з розвиненими фінансовими розвідками залежить від шляхів передачі інформації, що використовуються в цих країнах. Тільки прямі канали передачі інформації від підрозділів фінансової розвідки до фінансових інститутів та регуляторів допомагають забезпечити ефективність фінансового моніторингу. У випадку передачі інформації від фінансових посередників до державних регуляторів у сфері фінансів, а потім до підрозділів фінансової розвідки, ефективність національної системи фінансового моніторингу значно знижується. У табл.3.1. узагальнено організацію діяльності ПФР в окремих країнах та особливості їх діяльності.

Таблиця 3.1

Організація діяльності ПФР в різних країнах

№ п/п	Країна	Підрозділ фінансової розвідки	Мета діяльності
1	2	3	4
1	США [37]	FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network) є підрозділом фінансової розвідки, що належить до Міністерства фінансів США	Здійснює боротьбу з фінансовою злочинністю та запобігання використанню фінансової системи США для фінансування тероризму. FinCEN займається збором, аналізом та обміном фінансової інформації з різних джерел, включаючи банки, брокерські компанії та інші фінансові установи. Підрозділ також здійснює моніторинг транзакцій та здійснює аналіз ризиків з метою виявлення можливих ознак фінансової злочинності.

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4
2	Німеччина [43]	Zentralstelle für Verdachtsanzeigen (Центральне управління з розслідування фінансових транзакцій)	Центральний звітний орган для запобігання, виявлення та підтримки у боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму відповідно до Директиви ЄС про відмивання коштів.
3	Канада [35]	Financial Transaction and Report Analysis Center (FINTRAC) (аналітичний центр з фінансових операцій і звітності Канади)	Сприяння громадській безпеці Канади і захист цілісності фінансової системи країни шляхом виявлення та запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму.
4	Велика Британія [40]	NCA- Національне агентство боротьби зі злочинністю	Займається боротьбою з організованою злочинністю, торгівлею зброєю та наркотиками, кіберзлочинністю та службовою злочинністю. У разі необхідності NCA також може отримати завдання проводити поліцейські розслідування будь-яких видів злочинів.
5	Франція [39]	TRACFIN (Raitement du renseignement et action contre les circuits financiers clandestins) - це розвідувальна служба, підпорядкована Міністерству економіки, фінансів.	Сприяє розвитку економіки, борючись із таємними фінансовими ланцюгами, відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. TRACFIN збирає та накопичує інформацію щодо підозрілих фінансових операцій, яку він отримує, у формі звітів про підозрілі операції, про які відповідні спеціалісти зобов'язані повідомляти йому згідно із законом, або підозрілу інформацію, передану різними державними органами або через довірених громадян).
6	Італія [18]	Ufficio Italiano Combattimento (UIC (SAR), який підпорядковується Національному банку Італії	Відповідає за збір, аналіз та обробку фінансової інформації щодо можливих випадків легалізації доходів злочинного походження та фінансування тероризму. UIC (SAR) відповідає за передачу сумнівних транзакцій до компетентних органів для подальшого розслідування. UIC (SAR) є частиною національної системи боротьби зі злочинами, пов'язаними з фінансами, в Італії.
7	Нідерланди [45]	Fiscale Inlichtingen-en Opsporingsdienst (FIOD) (Служба фіскальної інформації та розслідувань)	Урядова установа Нідерландів, яка відповідає за розслідування фінансових злочинів. Це частина податкової та митної адміністрації, яка підпадає під відповідальність Міністерства фінансів Нідерландів. Розслідування в основному проводяться щодо економічних, фіскальних і фінансових шахрайств.
8	Австрія [44]	Geldwäschemeldestelle (A-FIU) (Управління звітності про відмивання коштів)	Національний центральний офіс діє з метою отримання та аналізу повідомлень про підозрілі транзакції або іншої інформації, що стосується відмивання коштів або фінансування тероризму. Відділ звітності про відмивання коштів знаходиться у Федеральному управлінні кримінальної поліції, і тому є частиною австрійських органів безпеки.
9	Польща [18]	Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF) (Генеральний інспектор фінансової інформації), підпорядкований Міністерству фінансів	Діяльність здійснює через збір та аналіз фінансової інформації, виявлення підозрілих транзакцій та дій, а також обмін інформацією з іншими Фінансовими Розвідками та відповідними органами як внутрішньо, так і міжнародно. Здійснює навчання та консультації обов'язковим суб'єктам (банки та інші фінансові установи) щодо їх обов'язків з ПБК/ФТ.

Дослідження специфіки проведення фінансових розслідувань в світі може вказати на кілька перспективних напрямків використання особливостей світового досвіду в національній системі фінансового моніторингу в Україні. Ось кілька з них:

1. Використання міжнародних стандартів. Найбільш ефективним способом впровадження фінансового моніторингу є використання міжнародних стандартів, таких як рекомендації ФАТФ. В Україні вже існує законодавство, яке регулює питання фінансового моніторингу, проте його можна доповнити за принципами та рекомендаціями ФАТФ.

2. Розвиток системи електронного декларування. У багатьох країнах світу існують електронні системи декларування доходів та майна, які допомагають контролювати фінансові потоки. В Україні також існує система електронного декларування, проте її можна розширити та покращити для забезпечення ефективності фінансового моніторингу.

3. Розвиток аналітичних інструментів. У світі існують різноманітні аналітичні інструменти, які допомагають виявляти незаконні фінансові операції та переводи коштів. В Україні можна розвивати такі інструменти, наприклад, систему аналізу транзакцій та ризик-орієнтованих підходів до фінансового моніторингу.

4. Розвиток співпраці між державними органами. У багатьох країнах світу державні органи, які займаються фінансовим моніторингом, працюють в тісному співробітництві з іншими органами, такими як податкова служба, митниця, правоохоронні органи тощо. У такий спосіб можна забезпечити ефективнішу координацію роботи та обмін інформацією між державними органами. В Україні також можна покращити співпрацю між державними органами, щоб забезпечити більш ефективний фінансовий моніторинг та боротьбу з корупцією.

5. Використання технологій блокчейн. Технологія блокчейн може бути корисною для фінансового моніторингу, оскільки вона дозволяє створювати безпечні та недоступні для зміни записи про фінансові операції. В Україні

вже є деякі проекти з використання технології блокчейн в фінансовій сфері, проте можна розглянути її використання та для фінансового моніторингу.

6. Використання штучного інтелекту. Штучний інтелект може бути корисним для фінансового моніторингу, оскільки він дозволяє оброблювати великі обсяги даних та розробляти аналітичні моделі для виявлення незаконних фінансових операцій. В Україні вже є деякі проекти з використанням штучного інтелекту в фінансовій сфері, проте можна розглянути її використання для фінансового моніторингу та боротьби з корупцією.

Ефективність функціонування фінансових розслідувань залежить від багатьох чинників, що дозволять вивести на більш продуктивний рівень організацію процесу запобігання відмиванню коштів та фінансування тероризму. На рис. 3.1. візуалізовано чинники, що визначають ефективність діяльності ПФР.

Отже, на підставі дослідження світового досвіду фінансового моніторингу можна виділити кілька перспективних напрямків для розвитку національної системи фінансового моніторингу в Україні, таких як використання міжнародній співпраці, застосування ризик-орієнтованого підходу, використання інноваційних технологій, підвищення кваліфікації фахівців та підтримка міжнародного співробітництва.

Використання ризик-орієнтованого підходу дозволить сконцентрувати зусилля на найбільш потенційно небезпечних фінансових операціях, забезпечуючи більш ефективну роботу державних органів. Також важливо підвищити кваліфікацію фахівців, щоб вони могли використовувати новітні інструменти та технології для аналізу фінансових операцій.

Розвиток міжнародного співробітництва та підтримка міжнародних стандартів є важливим для забезпечення ефективного фінансового моніторингу. Україна повинна співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як Фінансова діяльність та розвиток (Financial Action Task Force), щоб дотримуватися міжнародних стандартів та рекомендацій.

Повний доступ до фінансової інформації	ПФР повинні мати доступ до повної інформації про фінансові операції та клієнтів. Такий доступ до інформації повинен бути швидкодоступний та забезпечуватися відповідно до закону.
Кваліфікований персонал	ПФР повинні мати кваліфікований персонал з достатнім досвідом в області розслідування фінансових злочинів та боротьби з відмиванням грошей.
Ефективні процедури	ПФР повинні мати ефективні процедури збору, аналізу та обміну інформацією, а також для забезпечення співпраці з іншими органами державної влади, які беруть участь в боротьбі з відмиванням грошей.
Єдина база даних	ПФР повинні мати єдину базу даних, яка містить інформацію про фінансові операції та клієнтів з різних джерел. Це дозволяє забезпечити повну картину фінансових операцій та злочинної діяльності
Незалежність	ПФР повинні мати незалежний статус та мати достатні повноваження для проведення розслідувань та забезпечення виконання закону.
Співпраця з міжнародними органами	ПФР повинні співпрацювати з міжнародними органами, такими як Фінансова діяльність з контролю фінансових ризиків (FATF), для обміну інформацією та забезпечення спільних заходів боротьби з відмиванням коштів та фінансування тероризму.

Рис. 3.1. Чинники ефективності діяльності ПФР

складено автором

Щодо використання інноваційних технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, вони можуть значно полегшити роботу фахівців та забезпечити більш точний та швидкий аналіз фінансових операцій. Такі технології можуть допомогти зменшити ризик людської помилки та збільшити ефективність роботи.

Загалом, використання світового досвіду може допомогти Україні вдосконалити національну систему фінансового моніторингу та підвищити ефективність фінансової розвідки в цілому.

3.2. Інноваційні підходи до фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям

Ефективність політики фінансових розслідувань для виявлення та боротьби з нелегальними фінансовими операціями визначається використанням надійних та деталізованих статистичних даних про нелегальні фінансові операції, які повинні відповідати національним умовам. На сьогодні в Україні немає сформованих вимог до групування таких даних, тому формування методичних рекомендацій щодо їх систематизації для національних статистичних служб та інших суб'єктів офіційної статистики вимагає детального дослідження.

Рекомендації щодо групування та систематизації даних про нелегальні фінансові операції повинні враховувати національну систему групування та оцінки, доступні джерела даних та методології, наявність необхідної кваліфікованої робочої сили та інші фактори. Для цього може бути використані досвід та рекомендації міжнародних організацій та співпраця між національними статистичними органами та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення належного рівня якості та надійності даних про нелегальні фінансові операції.

Корисним першим кроком було б провести оцінку ризику нелегальних фінансових операцій для порівняння та аналізу вже наявної інформації про нелегальні операції в країні та умови, що їм сприяють. Це може допомогти визначити національні особливості, пов'язані з формуванням та використанням нелегальних фінансових потоків, тобто метою є визначити, яка діяльність в країні спричиняє нелегальні потоки та які основні типи НФП доцільно досліджувати. Оцінка ризиків НФП повинна починатись з використання наявної офіційної статистики, включаючи національну інформацію про нелегальну діяльність, її види, неформальну економіку та економіку, яка не була вивчена або досліджена у національному рахунку та статистиці зовнішньоекономічної діяльності. Для проведення оцінки

необхідно переглянути відповідні дослідження, статті та літературу, включаючи наукові дослідження та практичні звіти, проведені державними службами, приватним сектором, академічними установами та громадськими організаціями. Журналісти та репортери також можуть проводити розслідування для ЗМІ, щоб розкрити незаконну діяльність, пов'язану з НФП. Якщо відсутня національна статистика або дослідження, корисною може стати інформація міжнародних організацій. Приватний сектор також може надати важливий внесок у проведення оцінки ризиків завдяки своїм спеціалізованим знанням та джерелам інформації:

- Фінансові установи та банки можуть проводити свої власні оцінки ризиків, особливо щодо відмивання коштів, та можуть допомогти своїми знаннями у проведенні оцінки випадків незаконних вивезень капіталу. Вони мають цінну інформацію про структуру, організацію та розмір незаконних вивезень капіталу, а також про характеристики конкретних фінансових інструментів.

- Торговельні та промислові асоціації можуть надавати узагальнену статистику щодо обсягів транзакцій та типів торговельних операцій та пов'язаних з ними ризиків.

- Дослідники, кримінологи та експерти з області незаконних вивезень капіталу можуть надавати свої висновки, наприклад, на те, що вважається податковими та комерційними НФП.

- Злочинці також можуть бути цінним джерелом інформації, наприклад, для пояснення причин того, чому був обраний один сектор, продукт, транзакція або (загалом) замість іншого. Хоча може бути складно отримати таку інформацію безпосередньо від них, можуть існувати опосередковані методи, такі як наукові статті, звіти судів, записи про засудження та інше [9, 12].

Узагальнене інформаційне забезпечення для оцінки НФП подана на рис.3.2.

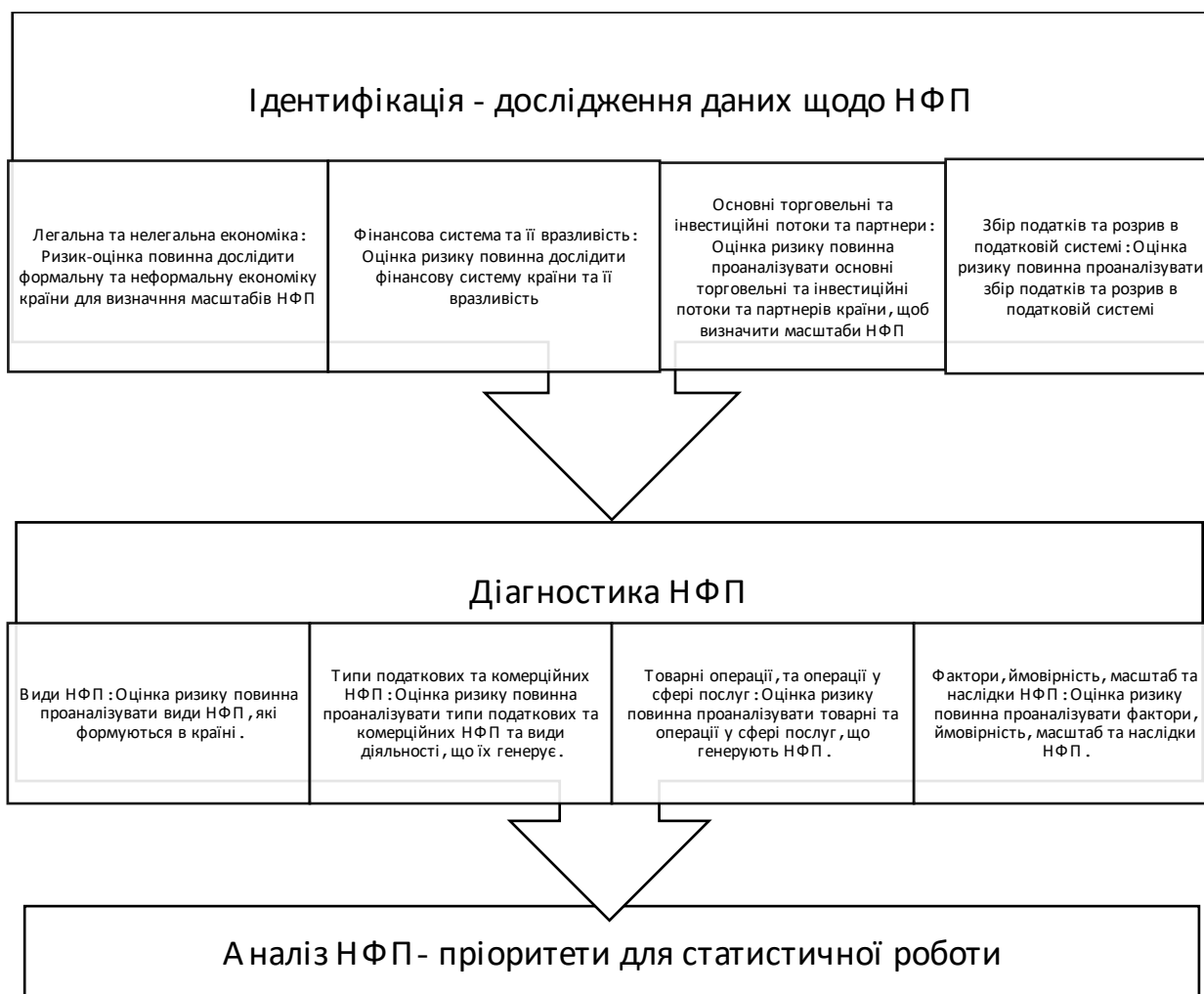

Рис.3.2. Оцінка ризиків незаконних фінансових потоків і потреби в даних
 складено автором

Отже, ризик-оцінка має на меті ідентифікувати основні категорії НФП, що генеруються, базуючись на концептуальних засадах FATF, при цьому використовуючи дані UNCTAD та UNODC [14, 15, 34, 43]. Зазначені джерела даних можуть допомогти провести попередню оцінку ризику податкових та комерційних НФП та визначити операції, що можуть найбільше генерувати НФП. Ризик-оцінка НФП також може зібрати доступну інформацію про потенційні фактори, які сприяють виникненню НФП, наприклад, слабкість національної рамки моніторингу, поділ різних оцінок щодо ймовірності та масштабів НФП та врахувати їх вплив на економіку, фінанси та розвиток. Вцілому, мета полягає в ідентифікації пріоритетів для статистичного вимірювання НФП. Ці етапи та їх зміст відповідають національним

рекомендаціям з ризик-оцінки, розробленим FATF (2013), для Національної протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Деякі дослідники [36] розробили так звані карти ризику ланцюжка вартості, щоб відстежувати конкретний товар на всіх рівнях в його логістичному ланцюжку. Використання цієї моделі дозволило виділити конкретні етапи логістики, які характеризувалися високим ризиком незаконного вивезення капіталу, а також дали можливість визначити ключових зацікавлених сторін. Це може бути особливо корисно при створенні карт логістичних ланцюжків для основних видів НФП до їх статистичного вимірювання.

При картографуванні потрібно враховувати економіку та суспільство в цілому, включаючи урядові структури, а також основних учасників економіки, сферу послуг, правового поля та приватного сектору та їх вплив на них. Фінансові установи та банки, неурядові та громадські організації, окремі експерти, торгово-промислові асоціації, правові асоціації, тощо можуть сприяти розумінню доцільності аналізу НФП. Пропозиція щодо того, як забезпечити повне виявлення НФП установами, організаціями та зацікавленими сторонами подана на рис. 3.3.

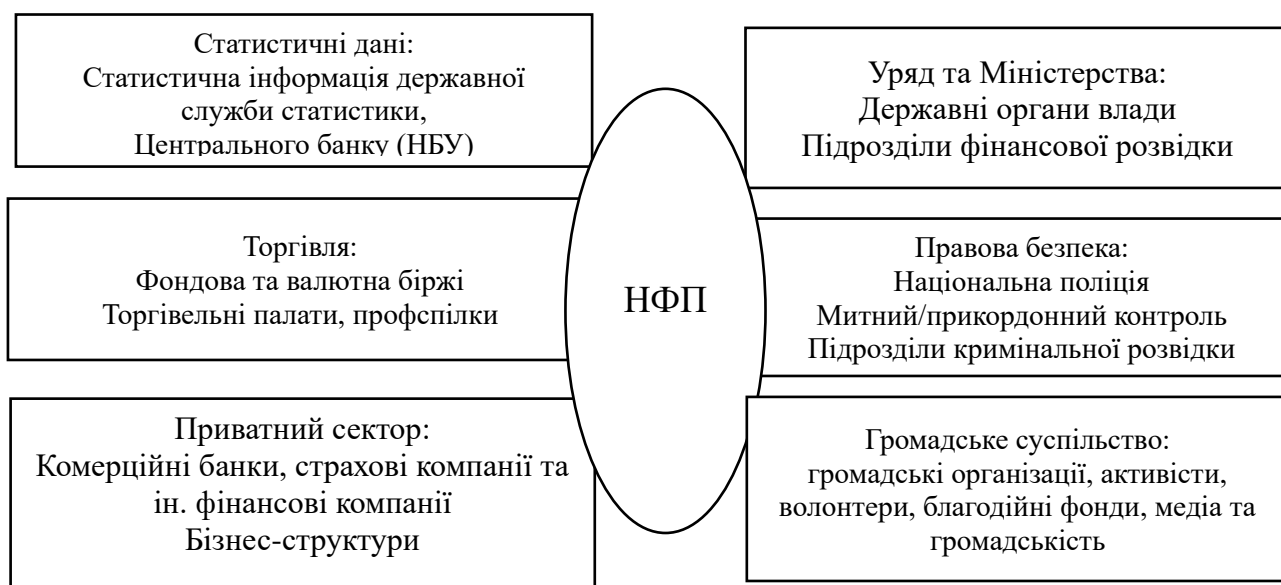

Рис. 3.3. Суб'єкти інформаційного забезпечення виявлення нелегальних фінансових потоків

складено автором

Вважаємо, що іноді така оцінка потрібна на більш детальному рівні (галузевий, регіональний, індивідуальний). У випадку наведеному на рис. 3.3. представлено спосіб ідентифікації експертів на національному рівні [25].

Для виявлення ризиків НФП та інформаційних потреб можна використовувати різні методи інтелектуального аналізу даних, такі як машинне навчання (штучний інтелект), аналіз тексту, аналіз графів тощо. Такі методи можуть допомогти виявити складні зв'язки між різними джерелами даних, що можуть вказувати на наявність НФП.

Машинне навчання (штучний інтелект) може використовуватись для аналізу фінансових транзакцій та виявлення зв'язків між різними фінансовими операціями, що може допомогти виявити потенційно небезпечні операції. Крім того, машинне навчання може бути використано для автоматичної класифікації транзакцій на основі їх характеристик та виявлення аномальних ситуацій у поведінці клієнтів.

Аналіз тексту може бути використаний для виявлення підозрілих повідомлень або електронних листів, що містять ключові слова та фрази, що можуть вказувати на незаконні дії. Аналіз тексту може використовуватись також для моніторингу соціальних мереж та інших платформ з метою виявлення небезпечної активності.

Аналіз графів може бути використаний для виявлення складних взаємозв'язків між фінансовими операціями, клієнтами та їх афілійованими особами. Цей метод може допомогти виявити складні мережі злочинної діяльності та спрямувати ресурси на їх розкриття. Одним з ключових аспектів успішного застосування цих методів є правильний вибір джерел даних та їх збір, а також аналіз результатів, щоб забезпечити точність та надійність виявлення потенційних небезпечних операцій.

Для успішного виявлення ризиків НФП, необхідно вдосконалювати систему моніторингу та аналізу даних, яка має бути здатна зібрати, обробити та проаналізувати великий обсяг інформації з різних джерел. Це може включати моніторинг фінансових операцій, моніторинг міжнародної торгівлі,

моніторинг переказів коштів, моніторинг операцій щодо ухилення від оподаткування тощо [25].

Після виявлення ризиків НФП можна розробити стратегії та заходи для їх запобігання. Це може включати розробку політики та законодавства щодо боротьби з НФП, забезпечення належного контролю та регулювання фінансових транзакцій, проведення навчання та свідомості громадськості про проблеми НФП та їх наслідки.

Важливо також пам'ятати, що боротьба з НФП є міжнародною проблемою, і для ефективного запобігання потрібна співпраця між різними країнами та організаціями. Це може включати обмін інформацією, співпрацю щодо розслідування та забезпечення взаємної правової допомоги.

Отже, система протидії нелегальним фінансовим операціям потребує постійного оновлення та вдосконалення підходів до фінансових розслідувань, оскільки злочинці постійно змінюють свої техніки та методи. Деякі інноваційні підходи до фінансових розслідувань в системі протидії нелегальним фінансовим операціям включають наступне:

Використання блокчейн технологій: блокчейн технології можуть бути використані для забезпечення безпеки та надійності фінансових транзакцій, а також для відстеження фінансових потоків та виявлення нелегальних операцій. Блокчейн дозволяє створити надійну і мутабельну базу даних, яка може бути використана для зберігання фінансової інформації.

Використання штучного інтелекту: штучний інтелект дає змогу аналізувати великих обсягів фінансової інформації та виявлення нелегальних фінансових операцій. Зокрема, штучний інтелект може використовуватися для виявлення аномальних патернів у поведінці клієнтів, що можуть свідчити про незаконну діяльність.

Використання аналізу графів: аналіз графів є вагомим при виявленні складних мереж нелегальних фінансових операцій та злочинних угруповань. Цей підхід дозволяє виявити зв'язки між різними фінансовими операціями та клієнтами, що можуть свідчити про нелегальні дії.

Використання криптовалют: для захисту фінансових операцій та зниження ризику нелегальних фінансових операцій, оскільки вони забезпечують анонімність та надійність операцій криптовалюти можуть бути використана криптовалюта. Однак, з іншого боку, криптовалюти також можуть бути використані для нелегальних операцій, оскільки вони не підконтрольні державним регуляторам.

Використання соціальних мереж: соціальні мережі можуть бути використані для збору інформації про потенційних злочинців та їхніх зв'язки. Наприклад, поліція може використовувати соціальні мережі для виявлення злочинців, які викладають фотографії з дорогими автомобілями або відпочинком на екзотичних курортах, не маючи офіційного доходу, який дозволяв би їм такий спосіб життя.

Використання віртуальної реальності: віртуальну реальність доцільно застосовувати використана для симуляції складних сценаріїв нелегальних фінансових операцій та навчання фінансових розслідувачів виявляти та запобігати таким операціям.

Використання мультимедіа-аналізу: мультимедіа-аналіз показує ефективність при виявленні нелегальних операцій, що здійснюються за допомогою фото та відео зйомки. Наприклад, на основі аналізу відео можна виявити підроблення документів, які використовуються при фінансових операціях [25].

Усі ці інноваційні підходи можуть бути успішно використані для виявлення та запобігання нелегальним фінансовим операціям, проте їхнє використання також потребує певної підготовки та кваліфікації фахівців, а також використання відповідних технологічних інфраструктур та програмного забезпечення. Крім того, необхідна відповідна правова база для регулювання використання цих інноваційних підходів, а також встановлення етичних норм та стандартів у сфері фінансових розслідувань. Тобто, використання штучного інтелекту для фінансових розслідувань може стати предметом дискусії з точки зору захисту персональних даних, оскільки

необхідно забезпечити конфіденційність даних клієнтів та виключити можливість їхньої зловживання. Тому використання таких підходів повинно здійснюватися відповідно до вимог законодавства та етичних норм.

Отже, інноваційні підходи до фінансових розслідувань можуть значно полегшити процес виявлення та запобігання нелегальним фінансовим операціям. Однак, їх використання повинно здійснюватись з урахуванням вимог правової бази та етичних стандартів, а також вимагає відповідної підготовки та кваліфікації фахівців.

Висновки до розділу 3

Ефективність політики фінансових розслідувань залежить від наявності надійних та деталізованих статистичних даних про нелегальні фінансові операції, які повинні відповідати національним умовам. На сьогодні в Україні немає сформованих вимог до групування таких даних, тому формування методичних рекомендацій щодо їх систематизації вимагає детального дослідження. Рекомендації щодо групування та систематизації даних повинні враховувати національну систему групування та оцінки, доступні джерела даних та методології, наявність необхідної кваліфікованої робочої сили та інші фактори. Для цього може бути використаний досвід та рекомендації міжнародних організацій та співпраця між національними статистичними органами та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення належного рівня якості та надійності даних про нелегальні фінансові операції.

Таким чином, для ефективної боротьби з нелегальними фінансовими операціями в Україні потрібна розробка та впровадження національних стандартів групування та систематизації даних про такі операції. Це дозволить забезпечити належний рівень якості та надійності даних, які є основою для політики фінансових розслідувань та боротьби з нелегальними фінансовими операціями. Національні стандарти повинні враховувати національні умови та доступні джерела даних, а також використовувати

досвід та рекомендації міжнародних організацій. Крім того, важливо організувати ефективну співпрацю між національними статистичними органами та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення належного рівня якості та надійності даних.

До інноваційних підходів для фінансових розслідувань в системі протидії нелегальним фінансовим операціям відносимо: використання блокчейн технологій, штучного інтелекту: аналізу графів, криптовалюти, соціальних мереж, віртуальної реальності, мультимедіа-аналізу та інші.

Використання інноваційних підходів, може бути дуже корисним для виявлення та запобігання нелегальним фінансовим операціям. Однак, таке використання потребує певної підготовки та кваліфікації фахівців, використання відповідних технологічних інфраструктур та програмного забезпечення, а також правової бази для регулювання його використання та встановлення етичних норм та стандартів. Також потрібно забезпечити конфіденційність даних клієнтів та виключити можливість їхнього зловживання. Тому використання таких підходів повинно здійснюватися відповідно до вимог законодавства та етичних норм.

ВИСНОВКИ

Досліджуючи питання фінансової розвідки в системі протидії нелегальним фінансовим операціям, ми прийшли до таких висновків.

З усвідомлення важливості боротьби з незаконними операціями та фінансуванням тероризму впливає необхідність розвитку інструментів фінансової розвідки для збору та аналізу інформації про фінансові операції та рух коштів. У цьому контексті поняття «нелегальні фінансові операції», «нелегальні фінансові потоки» та «незаконні фінанси» є взаємозамінними та використовуються для опису економічних потоків, що можуть бути по'язані зі злочинністю та іншими незаконними діями. Дослідження цих понять допомагає розуміти механізми функціонування нелегальних фінансових операцій та знаходити ефективні способи їх запобігання та боротьби з ними, що в свою чергу сприяє забезпеченню безпеки та стабільності в суспільстві.

Фінансова розвідка є важливим засобом у боротьбі зі злочинною діяльністю, фінансуванням тероризму та відмиванням коштів, а законодавство про фінансовий моніторинг постійно удосконалюється, включаючи нововведення щодо обов'язкового фінансового моніторингу та процедур верифікації клієнтів. Ризик-орієнтований підхід до фінансового моніторингу дозволяє більш ефективно виявляти та запобігати відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Саме тому, дотримання правил фінансового моніторингу є необхідною умовою для підтримки стабільності та безпеки в економіці та суспільстві в цілому. Таким чином, ефективний контроль над фінансовими потоками може допомогти у боротьбі зі злочинністю та іншими незаконними діями, що створюють загрози для економічної стабільності та безпеки країн.

Завдання фінансового моніторингу мають на меті забезпечення стабільності та безпеки фінансової системи, запобігання фінансуванню тероризму, боротьбу з фінансовою злочинністю, захист національних інтересів та забезпечення правильного використання коштів. Для досягнення

цих цілей фахівці з фінансового моніторингу виконують завдання виявлення нелегальних фінансових операцій, попередження та захист від них, проведення розслідувань, встановлення походження коштів, моніторинг фінансових ринків та аналіз фінансової інформації. Крім того, вони співпрацюють зі спеціальними службами та правоохоронними органами для розслідування фінансових злочинів та захисту національної безпеки. Розробка та впровадження законодавства також є важливою складовою завдань фінансового моніторингу, оскільки правильно сформовані закони та нормативні акти можуть забезпечити ефективність роботи фахівців та забезпечити надійність фінансової системи в цілому.

Нелегальні фінансові потоки мають негативний вплив на економіку України, національну безпеку та порушують права громадян. Однак, використовуючи методології оцінювання відкритих джерел інформації, можливо зібрати необхідну інформацію для аналізу нелегальних фінансових операцій. Для оцінки таких операцій в світовій практиці використовуються різні показники, такі як «антивідмивний» індекс Базельського інституту управління, індикатор нелегальних фінансових потоків Global Financial Integrity та індекс сприйняття корупції Transparency International. Застосування цих індикаторів є важливим для боротьби з нелегальними фінансовими операціями та запобігання їх поширенню.

Державний фінансовий моніторинг в Україні зосереджений на виявленні нелегальних фінансових операцій та передачі отриманих даних до правоохоронних органів. Однак, кількість переданих до суду кримінальних справ є недостатньою, тому потрібне зміцнення співпраці між державними органами та покращення правової бази для ефективної боротьби з нелегальними фінансовими потоками. Також важливо проводити свідому роботу з підвищення фінансової грамотності населення та забезпечувати доступ до фінансових послуг для всіх верств населення. Для досягнення успіху в боротьбі з нелегальними фінансовими потоками потрібний комплексний підхід та взаємодія різних структур та органів влади.

Україна потребує національних стандартів групування та систематизації даних про нелегальні фінансові операції, щоб забезпечити належний рівень якості та надійності цих даних. Це стане основою для ефективної політики фінансових розслідувань та боротьби з нелегальними фінансовими операціями. Важливо розробити стандарти, що враховують національні умови та доступні джерела даних, та використовувати досвід та рекомендації міжнародних організацій. Ефективна співпраця між національними статистичними органами та іншими зацікавленими сторонами є ключовою у забезпеченні якості та надійності даних про нелегальні фінансові операції.

Застосування інноваційних підходів, таких як блокчейн технології, штучний інтелект та інші, може бути корисним для боротьби з нелегальними фінансовими операціями. Однак, для успішного використання таких підходів необхідно мати кваліфікованих фахівців, відповідну інфраструктуру та програмне забезпечення, а також правову базу для регулювання використання та встановлення етичних норм та стандартів. При цьому необхідно дотримуватися вимог законодавства та забезпечувати конфіденційність даних клієнтів. В цілому, застосування інноваційних підходів може значно підвищити ефективність протидії нелегальним фінансовим операціям, але потребує обережного та відповідального підходу.

Отже, застосування фінансової розвідки для виявлення нелегальних фінансових операцій у світі є ефективним інструментом, який може допомогти у боротьбі зі злочинністю та забезпеченні фінансової стабільності. Однак, для досягнення максимальної ефективності, необхідно постійно покращувати інструменти та методи фінансової розвідки та сприяти їхньому більш широкому застосуванню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures Ukraine Fifth Round Mutual Evaluation Report. Committee of experts on the evaluation of anti-money laundering measures and the financing of terrorism (moneyval) moneyval (2017)20. 2017, <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/MERMONEYVAL-Ukraine-Dec-2017.pdf>.
2. Cobham, A., & Janský, P. (Eds.). (2018). Estimating Illicit Financial Flows. Open Book Publishers. URL: <http://library.oapen.org/handle/20.500.12657/37433>
3. Draft Illicit Financial Flows: concepts and scope Peter Chowla Tatiana Falcao December 5, 2016. URL: https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2017/02/Illicit-financial-flows-conceptual-paper_FfDO-working-paper.pdf
4. FATF (2023), Countering Ransomware Financing, FATF, Paris, <http://www.fatf-gafi.org/publications/Methodsandtrends/countering-ransomware-financing.html>
5. FATF Annual Report 2021-2022/ URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/Annual-Report-2021-2022.html>
6. Global Financial Integrity. (2020). Trade-Related Illicit Financial Flows in 135 Developing Countries: 2008-2017. Retrieved from <https://gfintegrity.org/report/trade-related-illicit-financial-flows-in-135-developing-countries-2008-2017>
7. Iordachi Victoria; Calpajiu Pavel. Theoretical approach of illegal financial flows' defining and identification. 2022. URL: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/172453
8. Maryna Utkina, Oleg Reznik (2022). Functions of the Financial Intelligence (Monitoring) from the Criminal Legal Perspective. (Journal of International Legal Communication) 5(2), 79-84. JILC. <https://doi.org/10.32612/uw.27201643.2022.5.pp.79-84>

9. Methodological guidelines to measure tax and commercial illicit financial flows URL: https://unctad.org/system/files/non-official-document/20210917_IFFsGuidelinesForPilots_en_0.pdf
10. Report on the National Risk Assessment in the Field of the Prevention and Counteraction of the Legalisation (Laundering) of Criminal Proceeds and the Financial Terrorism. 2019, https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/NRA/2_NRA_report.pdf.
11. Reznik Oleg, Utkina Maryna, Bondarenko Olha. Financial intelligence (monitoring) as an effective way in the field of combating money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, 2023, 26.1: 94-105.
12. Seealso: Statista. *Ukraine: Currency in Circulation to GDP*. <https://www.statista.com/statistics/1096347/cic-to-gdp-ratio-inukraine/>. Accessed 5 Apr. 2021.
13. Trade-Related Illicit Financial Flows in 134 Developing Countries 2009-2018) URL: <https://gfintegrity.org/report/trade-related-illicit-financial-flows-in-134-developing-countries-2009-2018/>
14. UNCTAD and UNDP. (2020). Conceptual Framework for the Statistical Measurement of Illicit Financial Flows. Vienna, Geneva. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/Conceptual%20framework%20for%20the%20statistical%20measurement%20of%20IFFs_Russian.pdf
15. UNICRI. (2018). Illicit financial flows and asset recovery in Ukraine. Retrieved from <http://www.unicri.it/Publications/Illicit-Financial-Flows-and-Asset-Recovery-in-Ukraine>
16. Бандурка О. М. та ін. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. 2021. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/2/39.pdf>
17. Борець В., Мироненко С. Виявлення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (оперативно-розшуковий аспект): навчально-практичний посібник. К.: Видавничий дім «Скіф», 2008. 88 с.
18. Голодна А. С. Бухтіарова А. Г. Правові основи фінансового моніторингу в Україні. *Інфраструктура ринку: електронний фаховий*

науково-практичний журнал, 2019, 439-443. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/29_2019_ukr/70.pdf

19. Горизонтальний огляд звітів про взаємні оцінки країн у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. - К., 2021. - 703 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%9D%D0%9E%D0%A0/%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/Horizontreport.pdf>

20. Директива 2015/849/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму URL: Офіційний вісник Європейського Союзу [http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20\(EU\)%202015](http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20(EU)%202015)

21. Директива 2018/843/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання коштів або фінансування тероризму та внесення змін до Директив 2009/138/ЄС та 2013/36/ЄС URL: Офіційний вісник Європейського Союзу <http://www.sdfm.gov.ua/content/file/>

22. Другий Звіт про прогрес разом та переоцінка рейтингів України, затверджено MONEYVAL за результатами 2-ї Міжсесійної консультації (м. Страсбург, 22 травня – 10 липня 2020 року). URL: <https://fiu.gov.ua>

23. Закірова С. Фінансовий моніторинг в Україні: реальні та міфічні загрози для бізнесу і громадян. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 10 (195). С. 15–25. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2020/10.pdf>.

24. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму 2019. URL: <https://finmonitoring.in.ua/NRA2019.pdf>

25. Звіт ФАТФ. *Можливості та виклики нових технологій для ПБК/ФТ*, Париж, Франція. URL: <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/opportunities-challenges-newtechnologies-aml-cft.html>

26. Коломоєць О. Механізм реалізації повноважень державної служби фінансового моніторингу України: питання теорії та практики. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 2020, 45.5: 105-111.

27. Комплексна адміністративна звітність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за 2022 рік URL: https://www.fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%A1%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/2022/%D0%9A%D0%90%D0%97_2021.pd

28. [D0%B0/D1%82%D0%B8/D1%81/D1%82/D0%B8/D0%BA/D0%B0/2022/%D0%9A%D0%90%D0%97_2021.pd](https://www.fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%A1%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/2022/%D0%9A%D0%90%D0%97_2021.pd)

29. Кузьменко О.В., Доценко Т.В., Скринька Л.О. Роль фінансового моніторингу в сучасній системі забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 3 (65). С. 98 – 108.

30. Куришко О. О. Аналіз світового досвіду у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у контексті можливості його використання в Україні. 2013. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/51987>

31. Марушко, Н. С.; Воляник, Г. М. Нелегальні фінансові потоки: базові дефініції та класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2023, 33.2: 60-66.

32. Москаленко Н. В. Світовий досвід побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму. *Вчені записки*, 2020, 2020119. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_1.pdf#page=127

33. Офіційна сторінка Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua>
34. Офіційна сторінка ФАТФ <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>
35. Офіційна сторінка FINTRAC <https://fintrac-canafe.canada.ca/intro-eng>
36. Офіційна сторінка Відстеження вразливості незаконних фінансових потоків <https://iff.taxjustice.net/#/profile/UKR>
37. Офіційна сторінка FinCEN <https://www.fincen.gov/>
38. Офіційна сторінка Basel AML Index. <https://index.baselgovernance.org/map>
39. Офіційна сторінка TRACFIN <https://www.economie.gouv.fr/tracfin>
40. Офіційна сторінка National crime agency <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/>
41. Офіційна сторінка TRACE International <https://www.traceinternational.org/trace-matrix#matrix-results>
42. Офіційна сторінка Transparency International <https://www.transparency.org/en/cpi/2022/index/ukr>
43. Офіційна сторінка Financial Intelligence Unit https://www.zoll.de/DE/FIU/fiu_node.html
44. Офіційна сторінка Служби звітності про відмивання коштів в Австрії. <https://www.usp.gv.at/steuernfinanzen/geldwaesche/geldwaeschemeldestelle.htm>
45. Офіційна сторінка Служба розслідування фінансово-податкових злочинів Нідерландів <https://www.fiod.nl/>
46. Пацурківський П.; Гаврилюк Р. Правова природа фінансування Росією міждержавного тероризму і її війни проти України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2022, 71: 274-281. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/263430/259697>
47. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдженню зброї масового знищення: Закон України № 361-IX від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

48. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537 URL:: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-п>.

49. Рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). «Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення»: <http://www.fatf-gafi.org>.

50. Рекуненко І. І., Кобець Ж. О., Швидько І. О. Особливості формування та застосування системи фінансового моніторингу в Україні. 2020. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/78696>

51. Світовий досвід проведення національних оцінок ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму. К., 2021. 344 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%9D%D0%9E%D0%A0/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/2021/>

52. Уткіна М. С. Фінансовий моніторинг як один із засобів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020, 7: 292-295.

53. Фінансова розвідка в Україні: збірник матеріалів науково-практичного семінару (25 листопада 2021 року) / уклад. В. С. Бліхар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 164 с.

54. Фінансова розвідка України. 20 років розвитку та звершень: Збірка матеріалів з нагоди 20-річчя з дня створення Державної служби фінансового моніторингу України - К., 2022. – 158 с.

55. Хмелюк А. А. Фінансовий моніторинг: суб'єкти та об'єкти в Україні. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). Фінанси, грошовий обіг і кредит*, 2014. №174-180.

ДОДАТКИ

Види діяльності, що генерують приховані (нелегальні) фінансові потоки, за категоріями *Міжнародної класифікації злочинів (ICCS)*

Категорії	Види діяльності за категоріями ICCS
1	2
Податкові та комерційні практики	08041 Правопорушення, пов'язані з тарифами, оподаткуванням, митами і доходами 08042 Корпоративні правопорушення, в тому числі антимонопольні правопорушення та правопорушення, пов'язані з імпортом / експортом; порушення правил торгівлі 08045 Маніпулювання ринком або інсайдерська торгівля, цінова змова
Види діяльності за типом експлуатації та фінансування тероризму (частини розділів 02, 04, 09)	020221 Викрадення 203 Рабство і експлуатація 204 Торгівля людьми 0302 Сексуальна експлуатація 02051 Вимагання 0401 Грабіж 501 Крадіжка з проникненням 502 Крадіжка 09062 Фінансування тероризму
Нелегальні ринки	ICCS включає довгий список видів діяльності, в тому числі, наприклад, торгівля наркотиками (060132), торгівля зброєю (090121), незаконний видобуток корисних копалин (10043), незаконне ввезення мігрантів (08051), контрабанда товарів (08044), незаконна торгівля об'єктами дикої природи (100312)
Корупція (розділ 0703)	7031 Хабарництво 7032 Присвоєння засобів 7033 Зловживання службовим становищем 7034 Торгівля впливом 7035 Приховане збагачення 07039 Інші корупційні діяння

Основні елементи Цілей сталого розвитку, пов'язані з нелегальними
фінансовими потоками (16.4)

<i>ЦСР</i>	<i>Короткий зміст цілі</i>	<i>Відповідність Цілям сталого розвитку</i>
1	2	3
Активатори та дезактиватори (Фактори, які впливають на боротьбу з нелегальними фінансовими потоками, наприклад як передумова для певних заходів або як структурні фактори, які можуть підрвати ефективність заходів проти НФП)		
10.5	Регулювання фінансових ринків	Деякі заходи щодо протидії НФП покладаються на необхідність застосування запобіжних заходів фінансовими установами та підтримки контролю
16.3	Верховенство права	Суттєва передумова для заходів протидії НФП
16.5	Зниження корупції	Корупція ключових установ може підрвати заходи протидії НФП
16.6	Надійність та репутація установи	Основна передумова для заходів протидії НФП
16.9	Документи, що засвідчують особу	Необхідні для багатьох профілактичних заходів протидії НФП. Прозорість для відповідних державних органів може стримувати злочинність та посилювати заходи протидії НФП
16.10	Публічний доступ до інформації	Суттєва передумова заходів протидії НФП
16.a	Установи для боротьби зі злочинністю	Суттєва передумова для заходів протидії НФП
Потенційні компроміси та політичні конфлікти (Сфери, в яких існує ризик, що надмірна жорсткі або недостатньо цілеспрямовані заходи протидії НФП можуть підрвати реалізацію інших цілей ЦСР).		
8.3	Розвиток НФП	Довший процес реєстрації компанії з додатковими вимогами до інформації.
8.10	Доступ до фінансових послуг	Проблеми з формування банку інформації - наприклад з бідними людьми, які не мають належної документації, що посвідчує особу
10.c	Дешевші грошові перекази	Грошові перекази не мають доступу до фінансової системи, що негативно впливає на протидію з НФП. Необхідно стимулювати формування законодавства для збільшення вартості грошових переказів.
16.10	Публічний доступ до інформації	Правила захисту даних, ділова таємниця та цензура можуть суперечити заходам протидії МФФ.

Продовження табл. А.2

1	2	3
Основні джерела нелегальних фінансових потоків (Основні цілі ЦСР, які стосуються напрямів НФП. Відмивання нелегальних потоків є важливим фактором для багатьох з цих видів діяльності, тому обмеження нелегальних потоків є ефективним способом боротьби).		
2.3	Продуктивність сільського господарства / доходи	Виробництво наркотиків є основним джерелом нелегальних коштів. Заходи, що сприяють підвищенню продуктивності сільського господарства та сільських доходів, можуть зменшити тиск на фермерів із вирощування наркотиків.
16.5	Зниження корупції	Корупція є основним джерелом нелегальних коштів.
17.1	Посилення мобілізації внутрішніх ресурсів	Ухилення від сплати податків є основним джерелом нелегальних коштів, що послаблює спроможність країни для фінансування власного розвитку за рахунок мобілізації внутрішніх ресурсів.
3.a	Контроль над тютюном	Нелегальна торгівля тютюновими виробами створює нелегальні кошти
5.2	Насильство проти жінок	Торгівля людьми створює нелегальні кошти
10.5	Регулювання фінансових ринків	Фінансові установи з низьким наглядом є важливими механізмами ухилення від сплати податків та інші джерела нелегальних коштів
10.7	Безпечна міграція	Контрабанда мігрантами створює нелегальні кошти
12.7	Державні закупівлі	Державні закупівлі, громадські роботи та будівництво, мають високий ризик корупції та є основними джерелами НФП
12, 14, 15	Стале використання океанів та наземних екосистем	Експлуатація природних ресурсів є рушієм корупції та джерелом нелегальних коштів. Це включає лісове та рибне господарство, а також видобувні галузі.

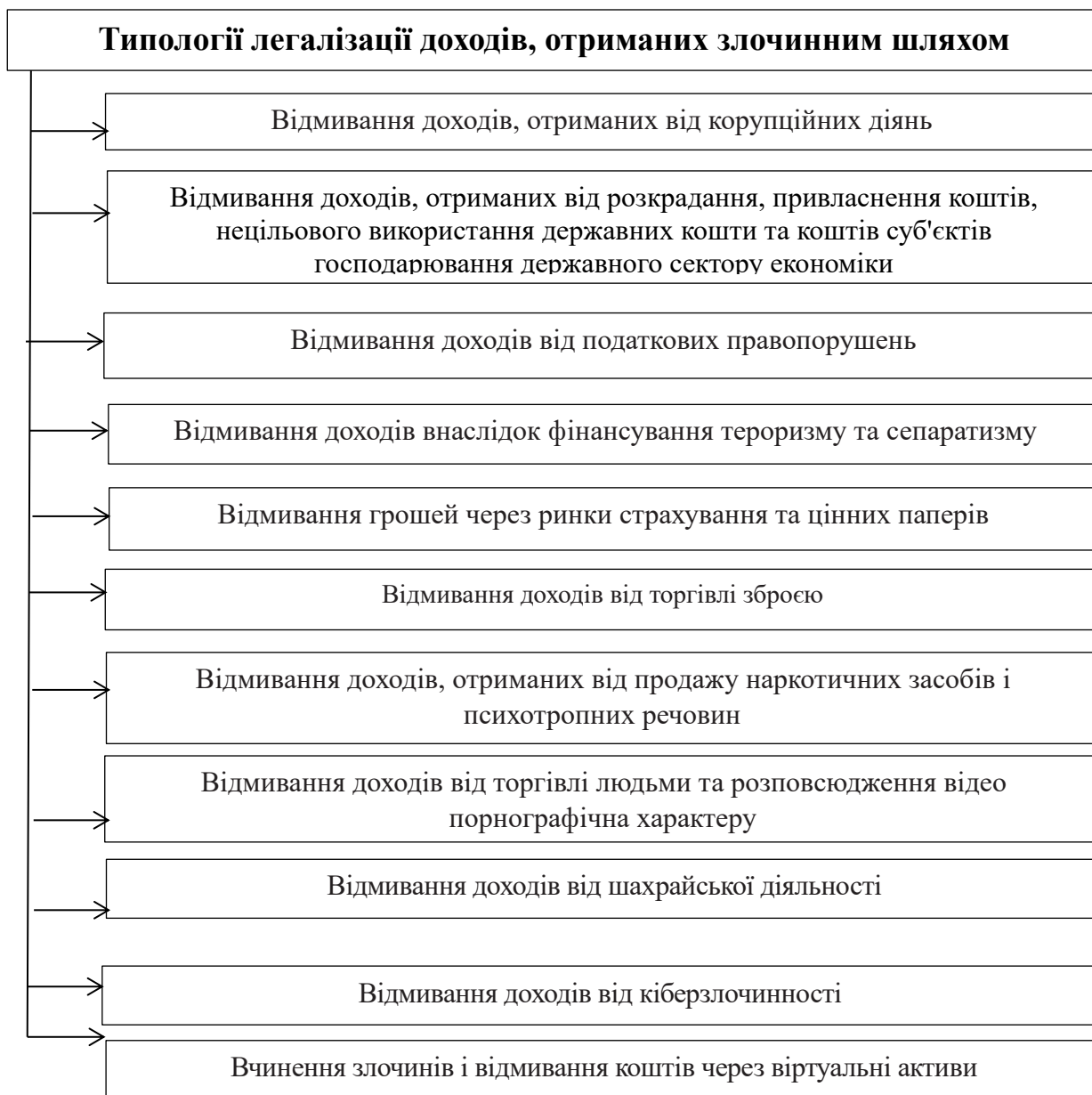

Рис.Б.1.Основні типології ВД/ФТ/ЗМЗ

Рис.В.1. Протидія фінансуванню тероризму та сепаратизму в Україні

Додаток В

Рис. В.2. Способи відмивання доходів від корупційних діянь в Україні

Рис. В.3. Способи відмивання доходів від розкрадання, нецільового використання державних коштів та коштів суб'єктів господарювання державного сектору економіки в Україні

Додаток В

Рис.В.4. Протидія відмиванню доходів від податкових злочинів в Україні